

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

**Współpraca jednostek samorządu
terytorialnego z podmiotami ekonomii
społecznej. 2013 r.**

Raport z II edycji badań.

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW

CAWI – wywiad przez Internet, prowadzony za pomocą udostępnienia respondentom kwestionariusza internetowego (*Computer Assisted Web Interviewing*)

CIS – Centrum Integracji Społecznej

ES – Sektor ekonomii społecznej

JST – jednostka samorządu terytorialnego

KIS – klub integracji społecznej

NGO – Organizacje pozarządowe (*non-governmental organisation*)

Organizacja – organizacja pozarządowa

PES – Podmiot ekonomii społecznej

PS – Przedsiębiorstwo społeczne

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

RPW – Roczny plan współpracy z organizacjami pozarządowymi

SRL – Strategia rozwoju lokalnego

ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej

W 2013 roku już po raz drugi zrealizowane zostało badanie diagnozujące poziom współpracy jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej w Małopolsce. W niniejszym raporcie prezentujemy wyniki tego badania.

Jego koncepcja opracowana została przez Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Krakowie w 2011 r., jako odpowiedź na potrzebę systematycznej diagnozy zakresu współpracy gmin i powiatów z podmiotami ekonomii społecznej w Małopolsce. Gromadzone dane wykorzystane zostały w fazie planowania celów i działań **Regionalnego Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Małopolsce na lata 2014-2020¹**, a obecnie służy jako podstawa monitorowania realizacji założeń Regionalnego Planu.

W tym roku po raz pierwszy badanie zostało przeprowadzone z użyciem aplikacji internetowej do gromadzenia danych, które znacznie obniża koszty realizacji badania w najdroższej jego części - gromadzenia danych (tzw. fieldwork²) i ich kodowania. Aplikacja została opracowana na podstawie dotychczasowych doświadczeń (przetestowanego w latach ubiegłych kwestionariusza) i jest dostępna pod adresem: <http://www.monitoring.es.malopolska.pl/>

Badaniem objęto wszystkie jednostki samorządów terytorialnych na poziomie gmin i powiatów z terenu Małopolski. Wyniki badania przedstawione zostały w trzech rozdziałach. Pierwszy – najbardziej obszerny – koncentruje się na charakterystyce współpracy z PES. Opisane zostały w nim zagadnienia dotyczące m.in. typów podmiotów, z którymi współpraca jest nawiązywana, obszarów, w których ma miejsce, jej form czy zadowolenia z efektów podejmowanych działań. Drugi rozdział dotyczy strategicznych działań w ramach organów samorządowych, takich jak opracowywanie planów współpracy czy uwzględnianie stosownych zapisów w dokumentach strategicznych jednostki. Ostatni rozdział odnosi się do wąskiego, ale istotnego zagadnienia powszechności stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, znajomości ich zasad i powodów, dla których to narzędzie nie jest wykorzystywane w praktyce większości jednostek samorządowych. Wyniki badania poprzedzone zostały streszczeniem najważniejszych wyników badania, wynikającymi z nich

---

¹ do pobrania na stronie www.es.malopolska.pl w kategorii publikacje:

http://www.es.malopolska.pl/pliki/BIBLIOTEKA/Wieloletni_Plan_/rops_wieloletni_plan_v07_WWW.pdf

² Najbardziej czasochłonna i kosztowna część badania składająca się z wykonania badania w terenie: dystrybucji kwestionariuszy, realizacji wywiadów przez ankieterów, zebraniu wypełnionych kwestionariuszy.

rekomendacjami oraz kluczowymi informacjami w zakresie metodologii przeprowadzonego badania.

W tym miejscu, serdecznie dziękujemy wszystkim gminom i powiatom, które zgodziły się wziąć udział w badaniu i przyczyniły się do budowania rzetelnego obrazu współpracy małopolskich jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej.

Najważniejsze wnioski z badania

Współpraca gmin i powiatów z PES.

1. Ważnym wnioskiem płynącym z badania jest fakt, że osoby odpowiedzialne za współpracę z organizacjami pozarządowymi (zwłaszcza na terenach wiejskich) nie mają wiedzy na temat zagadnień związanych z ekonomią społeczną wykraczających poza ustawowe zapisy dotyczące zakresu współpracy w rocznych programach współpracy z organizacjami pozarządowymi. Ten wniosek przewija się przez różne części badania – począwszy od bardzo dużego odsetka respondentów nie mających wiedzy na temat istnienia określonych typów PES na swoim terenie, przez niewiedzę na temat wykorzystania instrumentów ES w strategii rozwiązywania problemów społecznych i rozwoju lokalnego.
2. Gminy wiejskie i wiejsko-miejskie znacząco różnią się od gmin miejskich pod względem różnorodności obszarów współpracy z PES. Wynika to w dużej mierze z mniejszego potencjału samych podmiotów ekonomii społecznej, a nierzadko z braku jakichkolwiek organizacji świadczących konkretne usługi użyteczności publicznej w gminach wiejskich i wiejsko-miejskich.
3. W gminach wiejskich i miejsko-wiejskich osoby odpowiedzialne za współpracę z organizacjami pozarządowymi znały głównie podmioty ekonomii społecznej działające w obszarze: organizacji czasu wolnego, bezpieczeństwa oraz kultury. W tego typu jednostkach samorządowych rzadko występują organizacje udzielające wsparcia specjalistycznego (np. psychologicznego) oraz poradnictwa i opieki medycznej. Warto też zauważyć, że jedynie w co piątej gminie wiejskiej i w połowie gmin miejsko-wiejskich występują podmioty działające w obszarze dożywiania osób w trudnej sytuacji życiowej i świadczące usługi opiekuńcze nad osobami zależnymi.

Jest to zatem potencjalna nisza dla nowych PES lokalnie działających na rzecz dostarczania niezbędnych usług dla mieszkańców.

4. Porównując w latach liczby gmin i powiatów, na terenie których funkcjonowały PES specjalizujące się w różnych typach działalności, widać pewne niewielkie różnice. Nastąpił spadek PES zajmujących się organizacją wolnego czasu, bezpieczeństwa oraz edukacji. Wzrosła natomiast liczba JST, w których działają PES zajmujące się dożywianiem osób w trudnej sytuacji życiowej.
5. Widać pozytywne zmiany świadczące o zwiększeniu się liczby gmin i powiatów współpracujących z różnymi typami podmiotów ekonomii społecznej. O blisko 1/3 zwiększyła się liczba gmin i powiatów współpracujących z fundacjami, pozytywną zmianę widać też w przypadku spółdzielni socjalnych (dwukrotny wzrost) oraz spółek handlowych i z ograniczoną odpowiedzialnością działających nie dla zysku.

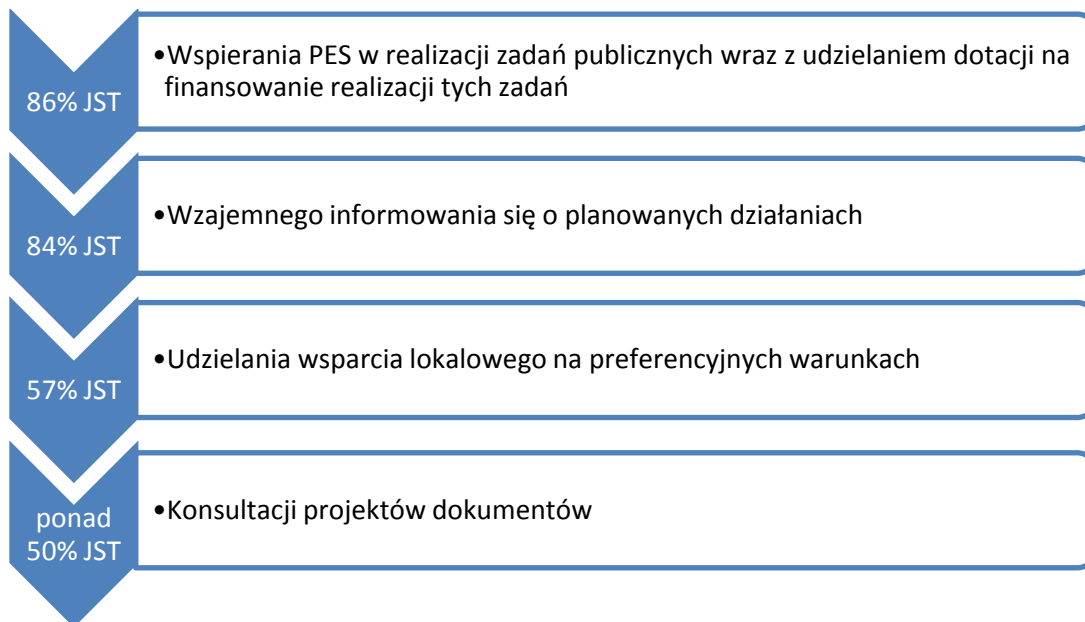
Obszary współpracy JST i PES

6. Obszary współpracy z PES znacząco się różnią w zależności od charakteru jednostki samorządu terytorialnego. Dla powiatów jest to kultura i sztuka, sport, turystyka rekreacja, pomoc społeczna i socjalna. Powiaty relatywnie częściej (w porównaniu z innymi typami JST) współpracują z PES w dziedzinie ochrony środowiska oraz edukacji i wychowania.
7. Gminy miejskie wybijają się w stosunku do innych typów JST w takich obszarach jak: animowanie działań wspólnot lokalnych, działania sąsiedzkie, rynek pracy, aktywizacja zawodowa, ochrona środowiska oraz ochrona zdrowia. Ponad dwukrotnie częściej gminy miejskie wskazywały jeszcze dodatkowe, inne obszary działania, nieskatalogowane w kateorii. Widać wyraźnie, że ten typ JST współpracuje z PES w dużo bardziej zróżnicowanym zakresie niż gminy miejsko-wiejskie, a zwłaszcza wiejskie.
8. Gminy wiejskie współpracują głównie w obszarze sportu, turystyki i rekreacji, kultury i sztuki, pomocy społecznej i socjalnej oraz edukacji i wychowania.
9. Gminy miejsko-wiejskie nie wybijają się w stosunku do innych typów PES. Głównym obszarem współpracy jest sport, turystyka i rekreacja, kultura i sztuka oraz pomoc społeczna, ochrona zdrowia oraz edukacja.

10. Porównując aktywność JST we współpracy z PES w dwóch kolejnych latach badania widać pewne różnice zwłaszcza w obszarze pomocy społecznej i socjalnej, edukacji i wychowania oraz ochrony zdrowia - we wszystkich w/w dziedzinach nastąpił znaczny wzrost liczby JST współpracujących z PES (o ok. 20% w stosunku do badań z 2012 r.). Nieznaczny spadek współpracy w stosunku do roku 2012 widać natomiast w zakresie kultury i sztuki, animowania działań wspólnotowych oraz rynku pracy.

Formy współpracy PES i JST

11. W Małopolsce współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej w 2013 roku najczęściej odbywała się w formach:

12. Pozostałe formy współpracy, a zwłaszcza inicjatywa lokalna, udzielanie pożyczek oraz gwarancji, umowy partnerskie i wspólne zespoły doradczo inicjatywne są stosowane bardzo rzadko.

13. Porównując różnorodność form współpracy gmin i powiatów z PES w latach 2012 i 2013 widać bardzo niewielkie zmiany w ich zakresie. Nieco wzrosła liczba JST, które w 2013 roku udzieliły PES pożyczek, gwarancji na realizację zadań w sferze pożytku publicznego; zmniejszyła się liczba realizowanych przez JST wraz z mieszkańcami/organizacjami inicjatyw lokalnych.

14. Gminy i powiaty, jeżeli już współpracują z różnego typu PES, to w zdecydowanej większości są zadowolone lub raczej zadowolone z efektów tej współpracy.

Wymiar dokumentacji strategicznej

15. W 2013 roku co trzecia gmina i powiat posiadały w swoich strategiach rozwiązywania problemów społecznych zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej. Istnieje korelacja między rodzajem gminy, a posiadaniem stosownych zapisów w strategii – w gminach miejskich w większości takie zapisy istnieją, w gminach miejsko-wiejskich co druga gmina wprowadziła mechanizmy ES do rozwiązywania problemów społecznych, a w gminach wiejskich przeważa brak stosownych zapisów lub niewiedza osób odpowiedzialnych za współpracę z organizacjami pozarządowymi na temat tego czy instrumenty ES znalazły swe zastosowanie w strategii rozwiązywania problemów społecznych.
16. Wyniki tegorocznego i zeszłorocznego badania nie pokazują wzrostu postrzegania ekonomii społecznej w kategoriach wpływu na rozwój lokalny; bardziej widoczne jest przeświadczenie, że instrumentarium ES ma potencjał do rozwiązywania problemów społecznych – o ponad 10% więcej gmin i powiatów, zarówno w 2012 jak i w 2013 roku, posiadało zapisy o stosowaniu instrumentów ES w strategiach rozwiązywania problemów społecznych niż w strategiach rozwoju lokalnego.
17. Ekonomia społeczna zdecydowanie najczęściej kojarzona jest w gminach i powiatach, jako przestrzeń do współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi – jak wynika z badania, 84 % gmin i powiatów posiada zapisy dotyczące ES w rocznych programach współpracy z organizacjami pozarządowymi, głównie określające możliwość powierzenia i/lub wspierania zadań publicznych do realizacji PES. Porównanie w latach 2012 – 2013 daje wyniki niemal identyczne.

Inicjatywa lokalna i fundusz sołecki

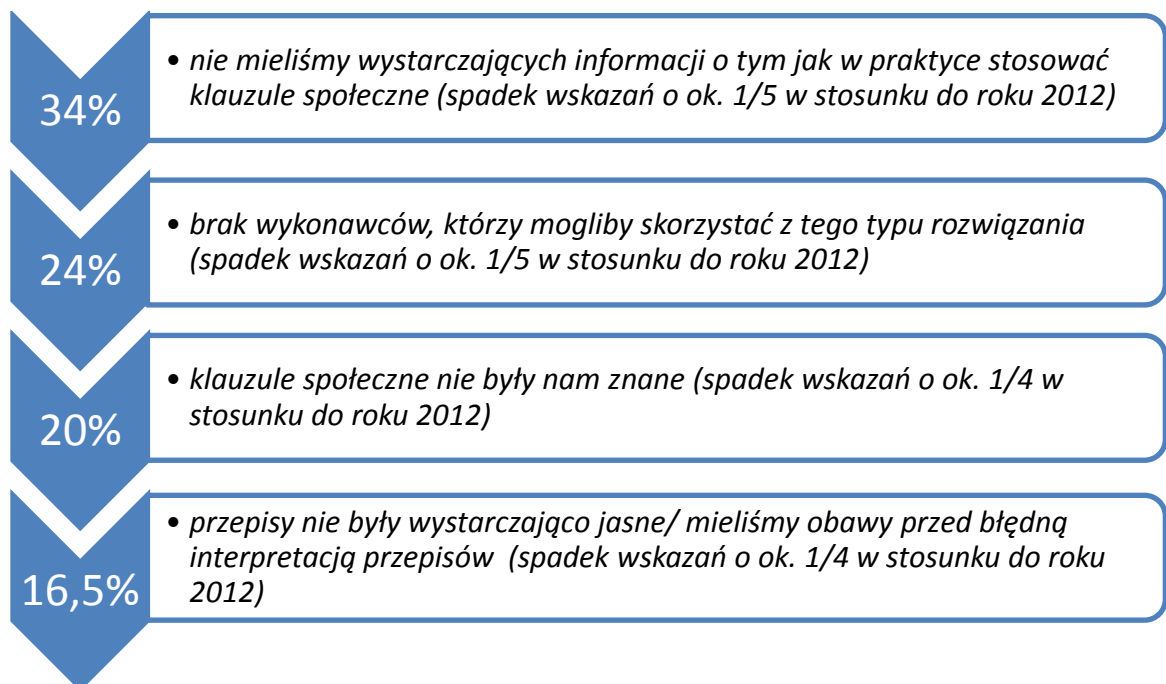
18. Tylko co czwarta JST zabezpieczyła w budżecie środki na realizację inicjatywy lokalnej. Relatywnie najwięcej było w tej grupie gmin wiejskich.
19. Zarezerwowanie środków w budżecie na realizację inicjatywy lokalnej może świadczyć o „otwartości” samorządu na współpracę, drugim aspektem jest jednak

ilość zrealizowanych inicjatyw i tu wyniki są bardzo słabe – inicjatywę lokalną udało się zrealizować w 11 JST

20. Powyższe wyniki są znacznie gorsze niż w roku 2012 - spadła zarówno ilość JST, które zarezerwowały środki na realizację inicjatywy lokalnej (z 70 do 49), jak i ilość zrealizowanych inicjatyw (z 19 do 11).
21. Blisko połowa z badanych gmin, deklaruje, że w 2013 roku przeznaczyła pulę pieniędzy na realizację działań w ramach funduszu sołeckiego.
22. Fundusze sołeckie są tworzone częściej w gminach miejsko-wiejskich (63%) niż w gminach stricte wiejskich (56%).
23. Analizując wyniki na przestrzeni lat 2012 i 2013 widać ponad 10-procentowy spadek liczby wszystkich gmin, które w 2013 roku zabezpieczyły środki finansowe na fundusz sołecki w stosunku do roku 2012.

Klauzule społeczne

24. W 2013 roku w Małopolsce tylko 3 gminy zdecydowały się na zastosowanie tego instrumentu w zlecanych przez siebie zamówieniach publicznych. Były to dwie gminy wiejskie i jedna miejsko-wiejska. W żadnej nie zgłosił się przynajmniej jeden podmiot, który skorzystałby z zamieszczonej klauzuli.
25. Powody nie stosowania klauzul społecznych:

Rekomendacje

1. Należy dotrzeć z przystępną i praktyczną informacją o instrumentach ES do osób odpowiedzialnych za współpracę z organizacjami pozarządowymi w gminach (zwłaszcza wiejskich). Z badań wynika bowiem, że osoby te nie utożsamiają swej „działki” z nurtem ekonomii społecznej, przedmiotowo ograniczając się jedynie do obszarów współpracy zapisanych w ustawie o pożytku publicznym i o wolontariacie w części dotyczącej programów współpracy oraz podmiotowo ograniczając się głównie do stowarzyszeń (w tym głównie klubów sportowych) i fundacji.
2. W ramach działań wspierających powstawanie i rozwój PES na terenach wiejskich i miejsko-wiejskich warto analizować lokalne zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze wobec osób zależnych oraz usługi dożywiania osób w trudnej sytuacji życiowej. Z badań wynika bowiem, że w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich brak jest podmiotów świadczących tego typu usługi i może to być dogodna nisza dla powstawania nowych PES.
3. Rekomenduje się przygotowanie kampanii informacyjnej w gminach (zwłaszcza wiejskich) bazującej na plakatach informujących mieszkańców o tym, czym jest i jak można zorganizować inicjatywę lokalną wraz z lokalnymi spotkaniami warsztatowymi dla zainteresowanych grup mieszkańców. Można też prowadzić działania zachęcające lokalne organizacje pozarządowe by organizowały społeczność lokalną do podejmowania inicjatywy lokalnej za ich pośrednictwem.
4. Należy poczynić starania, głównie poprzez dotarcie z opisem dobrych praktyk, do osób odpowiedzialnych za tworzenie strategii rozwiązywania problemów społecznych i strategii rozwoju lokalnego celem przekonania, że instrumenty ES można wykorzystać zarówno do rozwiązywania kwestii społecznych, jak i zrównoważonego rozwoju lokalnego.
5. Klauzule społeczne, mimo znacznego wzrostu wiedzy na temat tego, czym są oraz jak je praktycznie stosować, są wykorzystywane w stopniu marginalnym. Przyczyną zatem należy szukać nie w braku wiedzy w JST, a raczej w niedostrzeganiu wyraźnych korzyści z zastosowania tego instrumentu oraz braku podmiotów, które spełniałyby warunki klauzul społecznych. Dlatego z jednej strony warto upowszechnić klauzule społeczne wśród przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby niepełnosprawne i bezrobotne wraz z informacją by nawiązywały ściślejszą

współpracę z lokalnym samorządem w poszukiwaniu przestrzeni na realizację zleceń dla JST, z drugiej strony należy wzmocnić działania edukacyjne skierowane do decydentów w JST w celu wskazania im lokalnych korzyści ze stosowania klauzul społecznych.

Metodologia i analiza wyników badania

Badaniem objęte zostały kategorie podmiotów, które, zgodnie z koncepcją badania tworzą populację jednostek samorządu terytorialnego w Małopolsce, 182 gminy oraz 19 powiatów ziemskich.

Badanie składało się z dwóch faz:

1. Samodzielnego wypełniania ankiety internetowej (CAWI)
2. Wypełniania ankiety internetowej (CAWI) wspomaganego kontaktami z pracownikami ROPS (dwukrotny kontakt). Obejmował on w szczególności:
  - kontakty telefoniczne w celu zachęcenia do udziału w badaniu,
  - ponowną wysyłkę zaproszeń oraz linków do ankiety z aplikacji,
  - kontakty telefoniczne z jednostkami, które nie zakończyły wypełniania ankiety w celu uzupełnienia brakujących odpowiedzi,
  - kontakty telefoniczne z jednostkami, które nie rozpoczęły wypełniania ankiety w celu uzupełnienia wszystkich odpowiedzi.

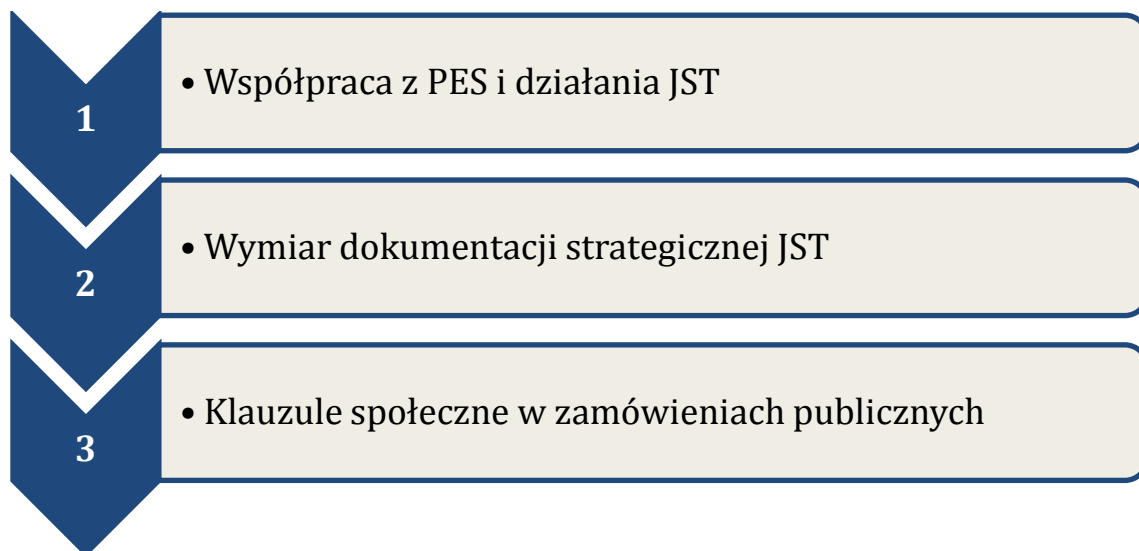
W badaniu wzięło udział 181 jednostek samorządu terytorialnego, w tym 175 gmin (96% wszystkich gmin) oraz 15 powiatów (79% tego typu jednostek). Łącznie w II edycji badania udało się pozyskać odpowiedzi od 90,5% populacji gminnych i powiatowych jednostek samorządu terytorialnego (JST).

Schemat analizowanych obszarów

Dla większej przejrzystości dokumentu, wyniki badania przedstawione zostały w podziale na 3 główne obszary badawcze. Podział ten odzwierciedla strukturę narzędzia wykorzystanego

w procesie gromadzenia danych. Poniższy schemat prezentuje podział i kolejność analizy poszczególnych bloków.

Schemat 1 Obszary analizy badania

Źródło: Opracowanie własne.

W związku z tym, że nie wszystkie badane JST wypełniły ankietę w całości, udzielone przez nie odpowiedzi analizowane i prezentowane są w raporcie w ramach wyżej wymienionych obszarów. Przy charakterystyce wyników odnośnie każdego z tych obszarów pod wykresem umieszczono liczbę podmiotów (N), które udzieliły odpowiedzi na dane pytanie.

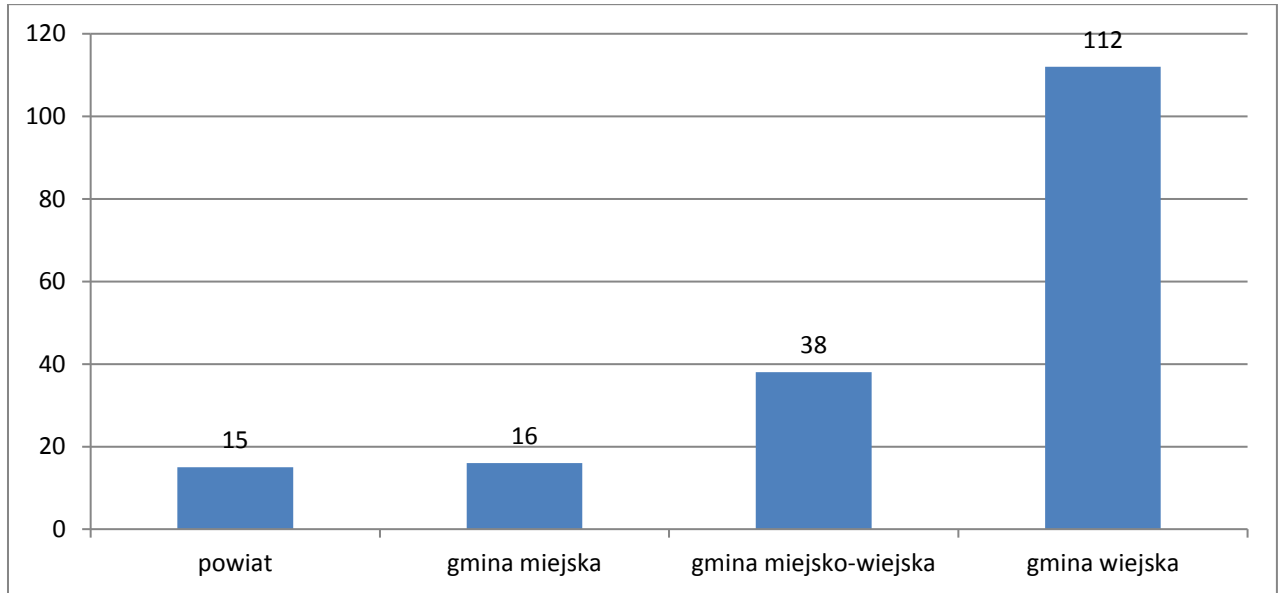
Przy podawaniu informacji o rozkładach odpowiedzi na poszczególne pytania zawarte w ankiecie, przyjęto zasady:

- podawanie wartości procentowej w przypadku porównywania wyników badań z 2013 roku z wynikami badań z roku 2012,
- podawanie liczebności oraz wartości procentowej przy charakteryzowaniu ogółem badanych podmiotów,
- w tabelach uwzględniających zróżnicowanie odpowiedzi wg. typu JST podawanie wartości liczbowej i procentowej w odniesieniu do liczebności danej kategorii, np.

W przypadku gmin miejskich najczęstszą formą współpracy było wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działań (16 gmin, 100%) oraz wspieranie PES w realizacji zadań publicznych (15 gmin, 94%).

Informacje o analizowanych jednostkach

Wykres 1 Typy badanych jednostek samorządu terytorialnego

N=181

Wśród 181 przebadanych jednostek samorządu terytorialnego większość to gminy wiejskie (112). W próbie znalazło się także 38 gmin miejsko-wiejskie, 16 gmin miejskich oraz 15 jednostek powiatowych.

I. Współpraca z PES i działania JST

I. 1 Współpraca z PES

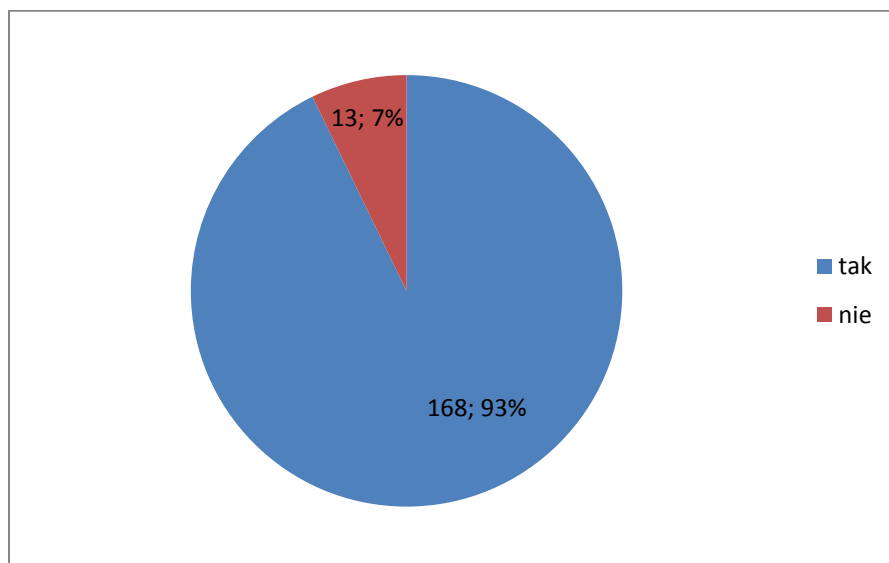
W pierwszej części badania pytaliśmy gminy i powiaty o współpracę w ostatnim roku z co najmniej jednym podmiotem ekonomii społecznej (PES). W skład tej kategorii wchodziły podmioty wymienione poniżej.

Podmioty ekonomii społecznej (PES) to:

- kluby sportowe,
- stowarzyszenia (poza klubami sportowymi),
- fundacje,
- stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- organizacje kościelne i związki wyznaniowe,
- zakłady aktywności zawodowej,
- centra integracji społecznej,
- kluby integracji społecznej,
- warsztaty terapii zajęciowej,
- spółdzielnie socjalne,
- spółki akcyjne,
- spółki z o. o. działające nie dla zysku.

Jak wynika z badań, większość jednostek samorządu terytorialnego w Małopolsce współpracowała w 2013 roku z przynajmniej jednym podmiotem ekonomii społecznej. Odpowiedzi twierdzącej udzieliło bowiem 168 JST na 181 gmin i powiatów, co stanowi 93% badanych.

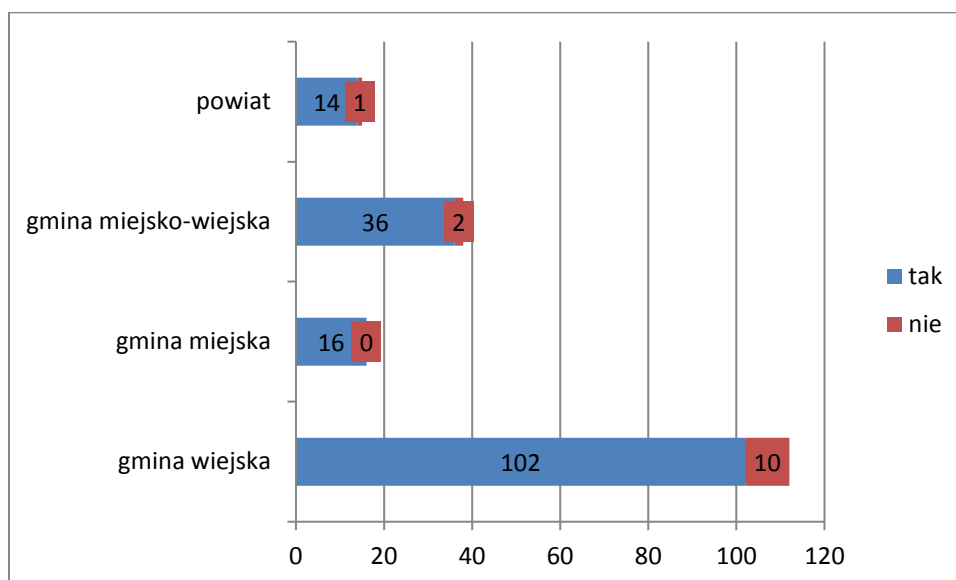
Wykres 2. Współpraca JST z podmiotami ekonomii społecznej (przynajmniej jednym)

N=181

Współpracę tą odnotowano we wszystkich gminach miejskich, większości gmin miejsko – wiejskich (95%), we wszystkich powiatach poza jednym oraz w 91% gmin wiejskich, które wzięły udział w badaniu.

Wykres 3. Współpraca z PES a typ jednostki samorządu terytorialnego

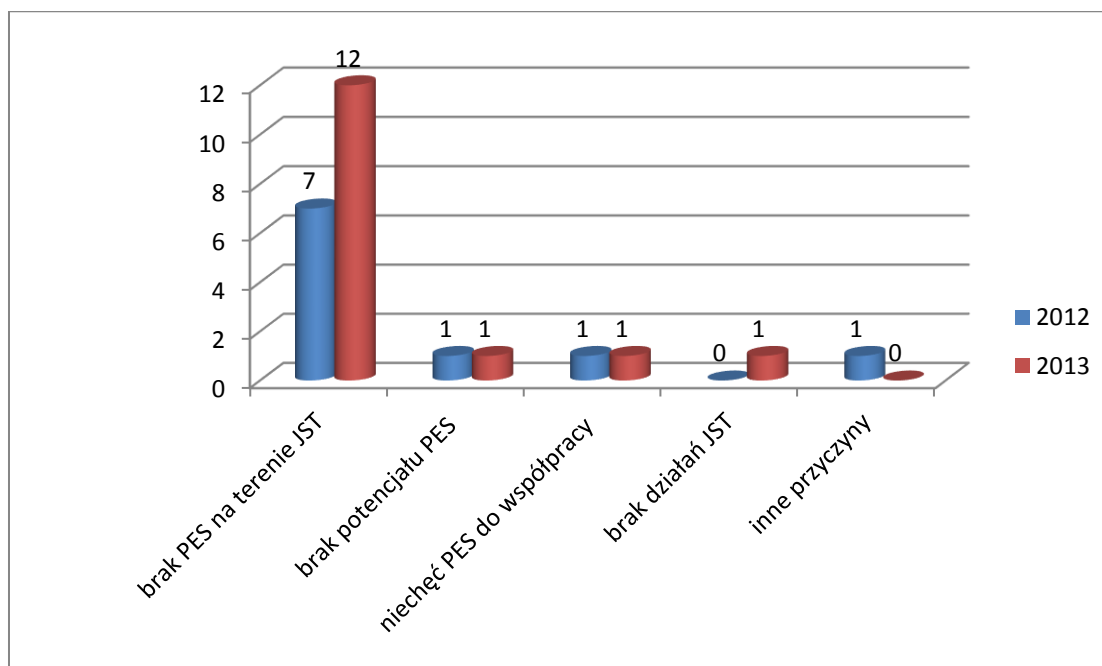

N=181

Jako powód braku współpracy z PES większość z 13 JST wskazało na brak PES na terenie gminy. Pojawiły się też pojedyncze głosy świadczące o braku potencjału do współpracy w

PES, niechęci PES do współpracy z gminą, jeden podmiot wskazał na bardzo małą liczbę PES na terenie gminy oraz brak potencjału PES do współpracy połączone z niechęcią do współpracy po stronie PES.

Wykres 4. Powody braku współpracy gmin i powiatów z PES w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

N w 2012r. = 7, N w 2013r. = 13 (liczba wskazań nie sumuje się do N gdyż respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź)

I.2 Potencjał PES do współpracy w zakresie usług użyteczności publicznej

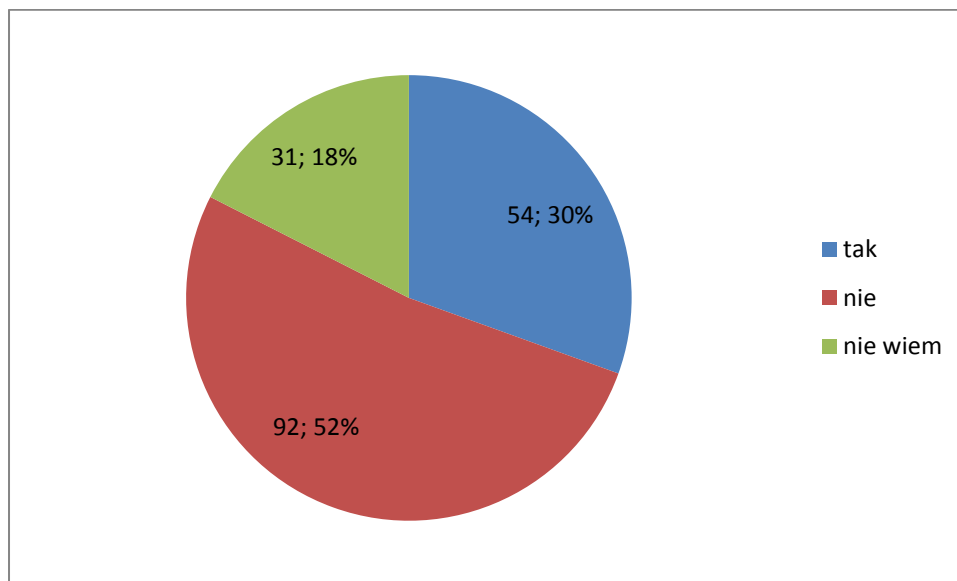
Przedstawicielei organów gminnych i powiatowych zapytano o to, czy w ich gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, które realizowały działania z zakresu użyteczności publicznej w następujących obszarach:

1. usługi opiekuńcze i opieka nad osobami zależnymi (np. dzieci, osoby starsze),
2. usługi edukacyjne (np. organizacja kursów, szkoleń, prelekcji),
3. organizacja czasu wolnego (m. in. dla dzieci i osób starszych),
4. działania na rzecz bezpieczeństwa (m. in. gaszenie pożarów, ratownictwo),
5. wsparcie specjalistyczne (m. in. psychologiczne, prawne),

6. poradnictwo i opieka medyczna,
7. dożywianie osób w trudnej sytuacji życiowej (np. klientów OPS).

Według opinii gmin i powiatów, usługi opiekuńcze nad osobami zależnymi mogą być zrealizowane przez PES tylko w co trzeciej JST. Tak twierdzi 54 na 177 JST (30%), które odpowiedziały na to pytanie. Ponad połowa badanych JST (52%, 92 jednostki) uważa, że na terenie gminy/ powiatu brak jest PES, które mogłyby świadczyć tego typu usługi. Co ciekawe, aż w 32 gminach/powiatach (18%) osoby wypełniające kwestionariusz (odpowiedzialne za współpracę z organizacjami pozarządowymi) nie wiedziały czy takie organizacje istnieją na ich terenie.

Wykres 5. Czy w gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, które realizowały działania z zakresu usług opiekuńczych nad osobami zależnymi (np. dzieci, osoby starsze).

N = 177

Największe natężenie PES, które mogą realizować usługi opiekuńcze nad osobami zależnymi, jest w gminach miejskich (10 na 14 tego typu JST deklaruje znajomość tego typu PES). Na terenach wiejskich przeważają odpowiedzi świadczące o tym, że brak jest tego typu PES (67 JST, 61%), w gminach miejsko – wiejskich odsetek ten się zmniejsza do 45 %. Widać zatem zależność między wielkością i charakterem gminy, a liczbą PES świadczących usługi opieki

nad osobami zależnymi lub też większą wiedzą pracowników JST z terenów miejskich i miejsko- wiejskich o tego typu organizacjach.

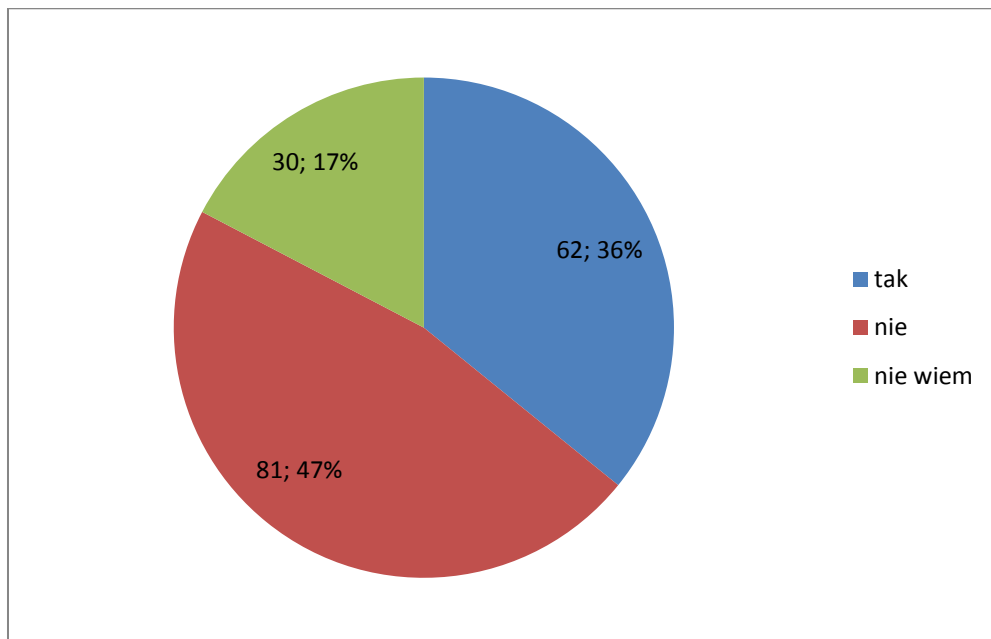
Najślabsze rozeznanie „w terenie” mają powiaty, z których co piąty nie wie czy na danym obszarze znajdują się podmioty mogące realizować usługi opiekuńcze nad osobami zależnymi.

Tabela 1. Zależność między typem JST a występowaniem podmiotów ekonomii społecznej świadczących usługi opiekuńcze.

Typ jednostki samorządu terytorialnego		Proszę o zaznaczenie czy w Państwa gminie/powiecie w roku 2013 funkcjonowały PES, które realizowały działania z zakresu usług opiekuńczych nad osobami zależnymi (np. dzieci, osoby starsze)					
		tak		nie		nie wiem	
		N	% w wierszu	N	% w wierszu	N	% w wierszu
	gmina wiejska	23	21%	67	61%	20	18%
	gmina miejska	10	71%	3	21%	1	7%
	gmina miejsko-wiejska	16	42%	17	45%	5	13%
	powiat	5	33%	5	33%	5	33%

Na pytanie czy w gminie/powiecie istnieją podmioty ekonomii społecznej działające w zakresie usług edukacyjnych (np. organizacji kursów, szkoleń, itd.) 47% JST odpowiedziało, że nie, w co trzeciej gminie/powiecie takie organizacje występują (36%), a 17% gmin i powiatów nie wie o istnieniu takich organizacji.

Wykres 6. Czy w gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, które realizowały działania z zakresu edukacji (np. organizacja kursów, szkoleń, prelekcji)

N=173

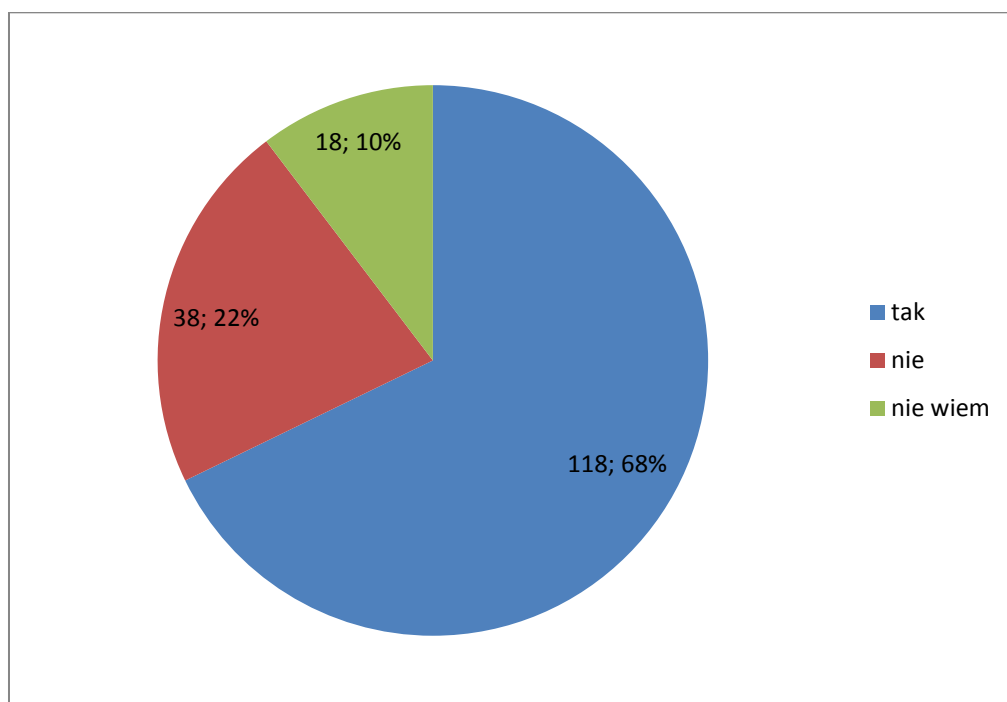
Proporcjonalnie najwięcej PES świadczących tego typu wsparcie znajduje się w gminach miejskich - 64% gmin miejskich wie o istnieniu PES działających na rzecz edukacji, organizujących kursy i szkolenia, itp., 57% powiatowych jednostek terytorialnych zna takie PES, 47% gmin miejsko-wiejskich oraz zaledwie co czwarta gmina wiejska (25%).

Tabela 2. Zależność między typem JST a występowaniem podmiotów ekonomii społecznej realizujących działania z zakresu edukacji.

Typ jednostki samorządu terytorialnego		Proszę o zaznaczenie czy w Państwa gminie/powiecie w roku 2013 funkcjonowały PES, które realizowały działania z zakresu edukacji (np. organizacja kursów, szkoleń, prelekcji)					
		tak		nie		nie wiem	
		N	% w wierszu	N	% w wierszu	N	% w wierszu
	gmina wiejska	27	25%	59	55%	21	20%
	gmina miejska	9	64%	2	14%	3	22%
	gmina miejsko-wiejska	18	47%	15	40%	5	13%
	powiat	8	57%	5	36%	1	7%

Z tegorocznych badań wynika, że z perspektywy osób odpowiedzialnych za współpracę z organizacjami pozarządowymi, najlepsze rozpoznanie i największą reprezentację na poziomie gmin i powiatów mają PES świadczące usługi z zakresu organizacji czasu wolnego dla dzieci, osób starszych, itd. W 68 % gmin i powiatów urzędnicy znają tego typu organizacje, w co piątej, jednak twierdzą, że nie ma tego typu podmiotów. Wciąż relatywnie duży odsetek – co dziesiąta badana JST nie wie czy na ich terenie znajdują się PES zajmujące się organizacją czasu wolnego.

Wykres 7. Czy w gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, które realizowały działania z zakresu organizacji czasu wolnego.

N=174

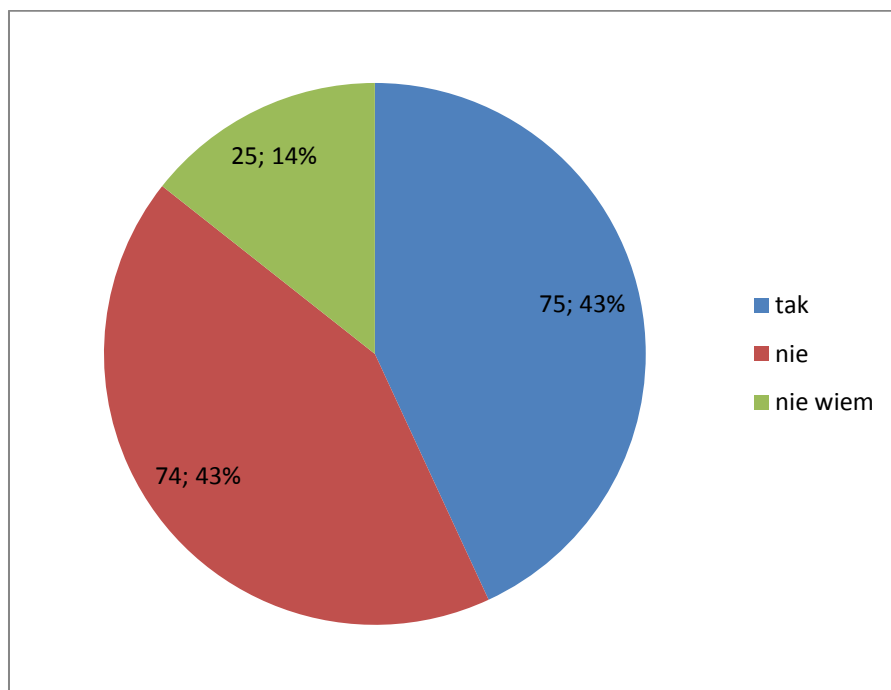
We wszystkich gminach miejskich, w 78% gmin miejsko-wiejskich (29 JST), w 60 % gmin wiejskich (65 JST) oraz w 67% powiatów są PES działające w obszarze organizacji czasu wolnego.

Tabela 3. Zależność między typem JST a występowaniem podmiotów ekonomii społecznej realizujących działania z zakresu organizacji czasu wolnego

Typ jednostki samorządu terytorialnego		Proszę o zaznaczenie czy w Państwa gminie/powiecie w roku 2013 funkcjonowały PES, które realizowały działania z zakresu organizacji czasu wolnego (m.in. dla dzieci i osób starszych)					
		tak		nie		nie wiem	
		N	% w wierszu	N	% w wierszu	N	% w wierszu
	gmina wiejska	65	60%	29	27%	14	13%
	gmina miejska	14	100%	0		0	
	gmina miejsko-wiejska	29	78%	5	14%	3	8%
	powiat	10	67%	4	27%	1	6%

Obok PES zajmujących się organizacją wolnego czasu, najwięcej w badanych JST jest rozpoznanych organizacji dbających o bezpieczeństwo. Są to głównie ochotnicze straże pożarne. W 43% gmin i powiatów osoby odpowiedzialne za współpracę z organizacjami pozarządowymi znały na swym terenie przynajmniej jedną organizację, której działania dotyczyły bezpieczeństwa. Jednak dokładnie w tylu samych jednostkach samorządowych brak było takich organizacji, a w 14 % osoby wypełniające ankietę nie wiedziały o istnieniu tego typu podmiotów.

Wykres 8. Czy w gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, które realizowały działania na rzecz bezpieczeństwa w gminie/powiecie?

N=174

W tym przypadku nie widać wyraźnej zależności między istnieniem organizacji zajmujących się działaniami na rzecz bezpieczeństwa, a rodzajem jednostki samorządu terytorialnego, z tą jednak różnicą, że w gminach miejskich relatywnie często (co piąta osoba) nie wiedziano czy na terenie gminy działają organizacje zajmujące się zapewnieniem bezpieczeństwa mieszkańcom.

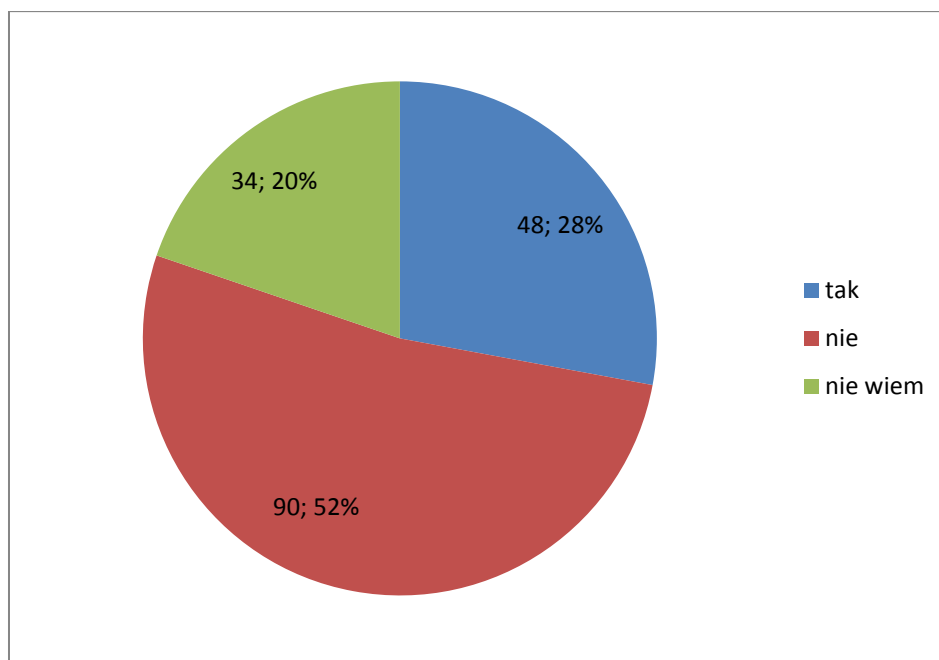
Tabela 4. Zależność między typem JST a występowaniem podmiotów ekonomii społecznej realizujących działania na rzecz bezpieczeństwa.

Typ samorządu terytorialnego		Proszę o zaznaczenie czy w Państwa gminie/powiecie w roku 2013 funkcjonowały PES, które realizowały działania na rzecz bezpieczeństwa					
		tak		nie		nie wiem	
		N	% w wierszu	N	% w wierszu	N	% w wierszu
	gmina wiejska	43	40%	49	45%	16	15%
	gmina miejska	7	50%	4	29%	3	21%

gmina wiejska	miejsko-	18	47%	15	40%	5	13%
powiat		7	50%	6	43%	1	7%

W przypadku pytania o organizacje zajmujące się wsparciem specjalistycznym (m.in. psychologicznym, prawnym) w gminie/powiecie, najczęstsze odpowiedzi były przeczące (52%). W 28% JST istnieją tego typu podmioty, natomiast co piąta osoba odpowiedzialna za współpracę z organizacjami pozarządowymi nie miała rozeznania w tej dziedzinie.

Wykres 9. Czy w gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, które oferowały wsparcie specjalistyczne (m.in. prawne, psychologiczne) w gminie/powiecie.

N=172

W przypadku tego typu organizacji znaczenie ma lokalizacja – tak wynika z badania. W 2013 roku to głównie w gminach miejskich funkcjonowały PES, które realizowały działania z zakresu wsparcia specjalistycznego m.in. psychologicznego, prawnego (57% odpowiedzi, 8 gmin), najmniej tego typu organizacji było na terenach wiejskich – 18% (19 gmin), następnie

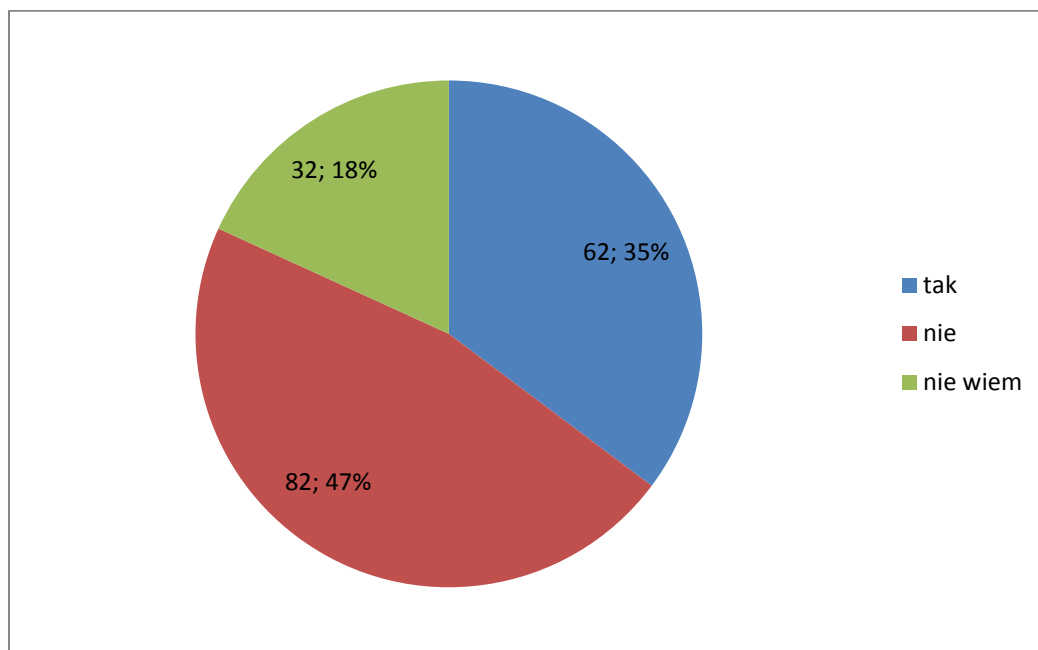
w powiatach – 36% (5 powiatów) oraz gminach miejsko-wiejskich – 42% (16 JST). Największy odsetek osób, które nie miały wiedzy nt. funkcjonowania tego typu organizacji był na terenach wiejskich – 24%.

Tabela 5. Zależność między typem JST a występowaniem podmiotów ekonomii społecznej realizujących działania z zakresu wsparcia specjalistycznego.

Typ jednostki samorządu terytorialnego		Proszę o zaznaczenie czy w Państwa gminie/powiecie w roku 2013 funkcjonowały PES, które realizowały działania z zakresu wsparcia specjalistycznego (m.in. psychologiczne, prawne)					
		tak		nie		nie wiem	
		N	% w wierszu	N	% w wierszu	N	% w wierszu
	gmina wiejska	19	18%	62	58%	25	24%
	gmina miejska	8	57%	4	29%	2	14%
	gmina miejsko-wiejska	16	42%	16	42%	6	16%
	powiat	5	36%	8	57%	1	7%

W 35 % jednostek samorządu terytorialnego występują organizacje zajmujące się dożywianiem osób w trudnej sytuacji życiowej, jednak w 47% gmin i powiatów takich PES nie ma, a w 18% temat ten jest nierozpoznany.

Wykres 10. Czy w gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, zajmujące się dożywianiem osób w trudnej sytuacji życiowej

N=176

Największy odsetek PES zajmujących się dożywianiem osób ubogich był w gminach miejskich – 67% (10 gmin) oraz w gminach miejsko-wiejskich – 55% (21 gmin). Liczba tego typu PES w gminach wiejskich jest znacznie mniejsza – tylko w co czwartej gminie wiejskiej występują podmioty specjalizujące się w dożywianiu osób w trudnej sytuacji życiowej.

Tabela 5. Zależność między typem JST, a występowaniem podmiotów ekonomii społecznej realizujących działania z zakresu dożywiania osób w trudnej sytuacji życiowej

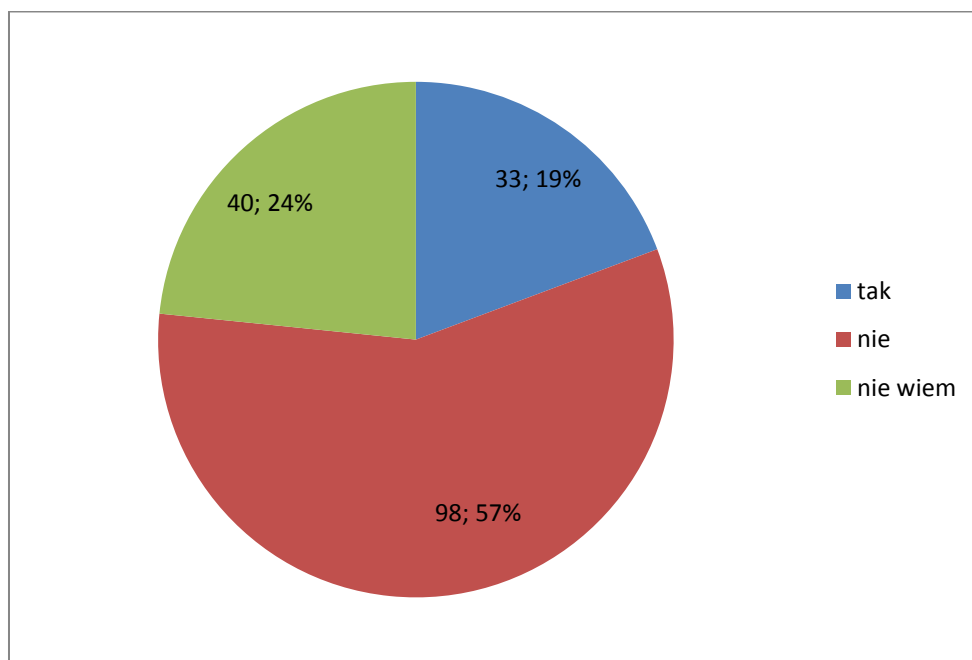
Typ samorządu terytorialnego	jednostki	Proszę o zaznaczenie czy w Państwa gminie/powiecie w roku 2013 funkcjonowały PES, które realizowały działania z zakresu dożywiania osób w trudnej sytuacji życiowej (np. klientów OPS)					
		tak		nie		nie wiem	
			% w wierszu		% w wierszu		% w wierszu
		N		N		N	
	gmina wiejska	28	26%	60	55%	21	19%
	gmina miejska	10	67%	3	20%	2	13%
	gmina miejsko-wiejska	21	55%	13	34%	4	11%

powiat	3	21%	6	43%	5	36%
--------	---	-----	---	-----	---	-----

Najbardziej spotykanym typem PES są takie, które świadczą opiekę medyczną i/lub zajmują się poradnictwem medycznym. Z wszystkich badanych gmin i powiatów tylko w co piątym występuje przynajmniej jeden podmiot zajmujący się tego typu działalnością, w 57% JST brak organizacji, w co czwartej gminie i powiecie pracownicy zajmujący się organizacjami pozarządowymi nie wiedzą czy na ich terenie działają PES zajmujące się poradnictwem i opieką medyczną.

Wykres 11. Czy w gminie/powiecie w 2013 roku znajdowały się PES, zajmujące się poradnictwem i opieką medyczną?

N=171

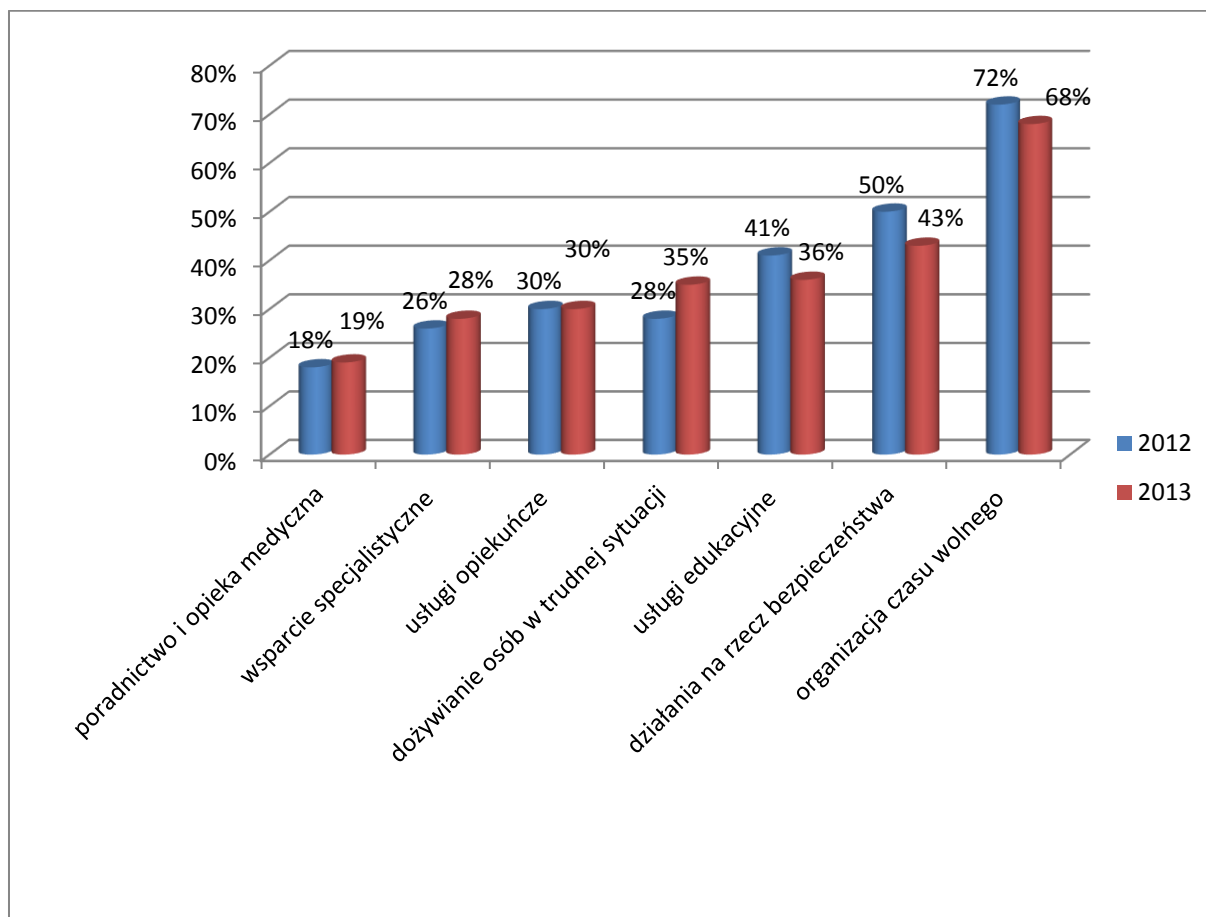
Relatywnie najwięcej tego typu PES znajduje się w gminach miejskich – 57% oraz w powiatach – 43%, najmniej – 11% - w gminach wiejskich.

Tabela 6. Zależność między typem JST, a występowaniem podmiotów ekonomii społecznej realizujących działania z zakresu poradnictwa i opieki medycznej

Typ jednostki samorządu terytorialnego		Proszę o zaznaczenie czy w Państwa gminie/powiecie w roku 2013 funkcjonowały PES, które realizowały działania z zakresu poradnictwa i opieki medycznej					
		tak		nie		nie wiem	
		N	% w wierszu	N	% w wierszu	N	% w wierszu
	gmina wiejska	12	11%	68	64%	26	25%
	gmina miejska	8	57%	4	29%	2	14%
	gmina miejsko-wiejska	7	19%	20	54%	10	27%
	powiat	6	43%	6	43%	2	14%

Porównując w latach liczby gmin i powiatów, na terenie których funkcjonowały PES specjalizujące się w różnych typach działalności, widać pewne niewielkie różnice. Biorąc pod uwagę PES zajmujące się organizacją wolnego czasu dostrzec można niewielki, 4-procentowy spadek JST, w których występują tego typu organizacje w 2013 roku w stosunku do 2012; o 7% mniej gmin i powiatów deklaruje znajomość co najmniej 1 organizacji zajmującej się działalnością na rzecz bezpieczeństwa, o 5% zmalała też liczba JST, w których działają PES zajmujące się edukacją. 7-procentowy wzrost liczby PES, w badaniach z 2013 r. w stosunku do badań z 2012 r., widać w przypadku PES specjalizujących się dożywianiem osób w trudnej sytuacji życiowej, nieznacznie wzrosła też liczba PES dostarczających wsparcie specjalistyczne (o 2 punkty procentowe) oraz poradnictwo i opiekę medyczną (o 1 punkt procentowy). Nie zmieniły się dane dotyczące liczby PES zajmujących się usługami opiekuńczymi.

Wykres 12. Obecność w gminach i powiatach PES działających w określonych obszarach w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

I.3 Obszary współpracy JST i PES

Artykuł 4 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 23 kwietnia 2003 roku z późn. zm. stanowi, że działalność pożytku publicznego odbywać się może poprzez zadania realizowane w 33 obszarach. Na potrzeby badań część z tych obszarów została wyłączona. Gminy i powiaty, które we wcześniejszym pytaniu (patrz rozdział I.3 Współpraca z PES) zaznaczyły, że współpracowały w 2013 roku przynajmniej z jednym PES (czyli 168 na 181 badanych JST) poproszono o zaznaczenie odpowiedzi³, w jakich obszarach z wymienionych poniżej odbywała się ta współpraca:

- kultura i sztuka,

³ Można było zaznaczyć kilka odpowiedzi.

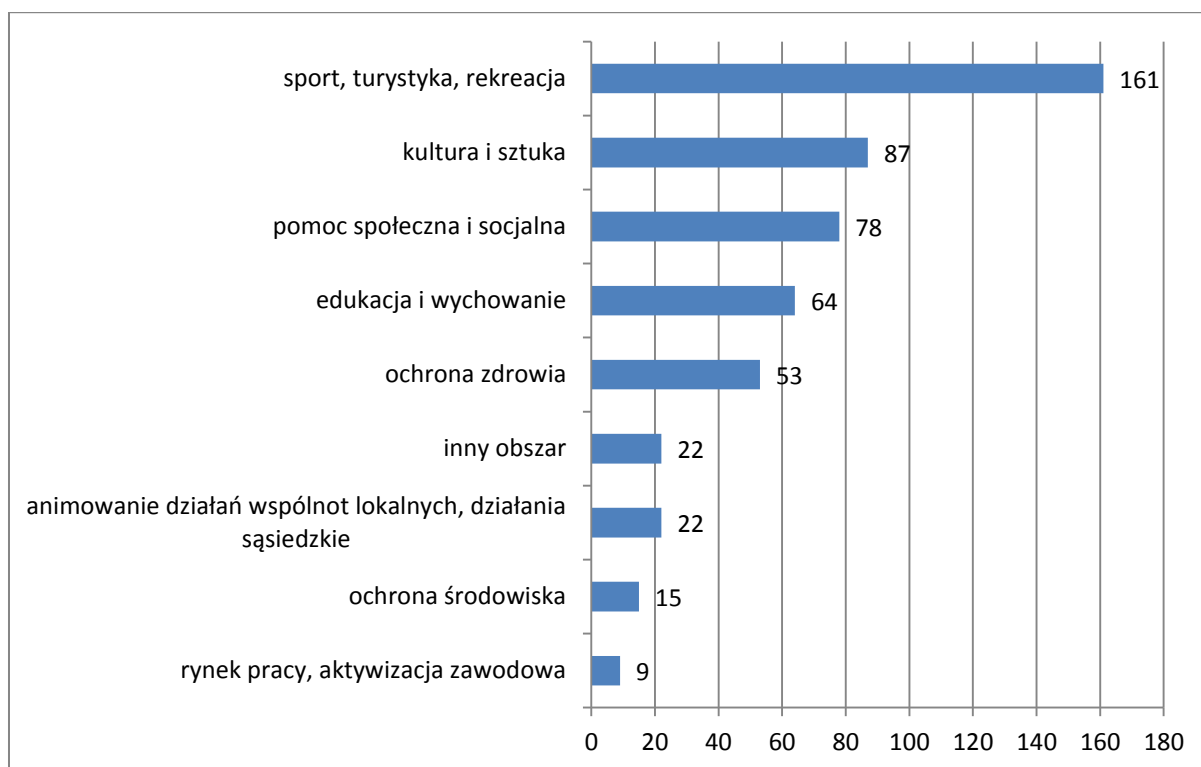
- sport, turystyka i rekreacja,
- edukacja i wychowanie,
- ochrona zdrowia,
- pomoc społeczna i socjalna,
- ochrona środowiska,
- rynek pracy, aktywizacja zawodowa,
- animowanie działań wspólnot lokalnych, działania sąsiedzkie
- inne, jakie (możliwość dopisania odpowiedzi).

Współpraca gmin i powiatów z podmiotami ekonomii społecznej w województwie małopolskim w 2013 roku najczęściej odbywała się w obszarze sportu, turystyki i rekreacji – 161 jednostek samorządowych (96% współpracujących z PES, 89% wszystkich badanych JST) współpracowało właśnie w tej dziedzinie. Połowa JST – 87 współpracowała w wymiarze kultury i sztuki, a 78 JST w wymiarze pomocy społecznej i socjalnej (o ¼ więcej niż w 2012 roku). Współpraca z podmiotami ekonomii społecznej często odbywa się także w obszarach edukacji i wychowania (35 %) oraz ochrony zdrowia – niemal 30% gmin i powiatów w Małopolsce realizowało zadania w kooperacji z podmiotami ekonomii społecznej w tych dziedzinach.

22 gminy i powiaty zaznaczyły też „inny obszar” współpracy z PES. W kategorii tej często wymieniane były wcześniej analizowane usługi użyteczności publicznej. Pełna lista odpowiedzi znajduje się poniżej:

- Przeciwdziałanie patologiom, w tym uzależnieniom - 10 JST
- Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych – 5 JST
- Bezpieczeństwo publiczne – 5 JST
- Zagospodarowanie czasu wolnego dla dzieci w formach pozaszkolnych – 3 JST
- Integracja międzypokoleniowa, działania na rzecz seniorów – 2 JST
- Promocja miasta, turystyka i krajoznawstwo – 2 JST
- Ekonomia społeczna – 1 JST
- Aktywizacja osób bezrobotnych– 1 JST

Wykres 13. Obszary współpracy gmin i powiatów z PES

N= 168 (odpowiedzi nie sumują się do N gdyż gminy/powiaty mogły zakreślić więcej niż jedną odpowiedź)

Bardzo duże zróżnicowanie obszarów współpracy z PES przynosi analiza charakteru jednostki samorządu terytorialnego – widać wyraźnie, że są pewne obszary, które są szczególnym polem współpracy dla powiatów: kultura i sztuka (93% powiatów współpracuje w tym obszarze z PES wybijając się zdecydowanie na prowadzenie spośród innych typów JST), sport, turystyka rekreacja (93%, przy czym w tej kategorii współpracują wszystkie JST, powiat zatem nie jest wyjątkowy), pomoc społeczna i socjalna (71 % powiatów, o ok. 10 % lepszy wynik niż w przypadku gmin miejskich i miejsko-wiejskich oraz o 35% w przypadku gmin wiejskich). Powiaty relatywnie częściej (w porównaniu z innymi typami JST) współpracują z PES w dziedzinie ochrony środowiska oraz edukacji i wychowania.

Gminy miejskie wybijają się w stosunku do innych typów JST, w takich obszarach jak: animowanie działań wspólnot lokalnych, działania sąsiedzkie (31 % gmin miejskich współpracuje z PES w tych obszarach) rynek pracy, aktywizacja zawodowa oraz ochrona środowiska (25 %) oraz ochrona zdrowia. Ponad dwukrotnie częściej, gminy miejskie

wskazywały jeszcze dodatkowe, inne obszary działania, nieskatalogowane w kafeterii. Widać wyraźnie, że ten typ JST działa w bardziej zróżnicowanym zakresie niż gminy miejsko-wiejskie a zwłaszcza wiejskie. Wiąże się to zapewne z faktem, że na terenie miast funkcjonuje zdecydowanie więcej PES mających szerokie spectrum działań, więc gminy miejskie znajdują naturalnego partnera współpracy w szerokim wachlarzu zadań pożytku publicznego.

Gminy wiejskie współpracują głównie w obszarze sportu, turystyki i rekreacji (95% gmin wiejskich), poza tym obszarem, który jest zdecydowanym liderem, znajdują się jeszcze 3 dziedziny, w których ok. 1/3 gmin wiejskich współpracuje z PES:

- Kultura i sztuka (38%)
- Pomoc społeczna i socjalna (36%)
- Edukacja i wychowanie (32%)

Gminy miejsko-wiejskie nie wybijają się w żadnym obszarze w stosunku do innych typów PES. Głównym obszarem współpracy jest sport, turystyka i rekreacja (100%), kultura i sztuka (67%), pomoc społeczna (58%), ochrona zdrowia (44%) oraz edukacja i wychowanie (39%).

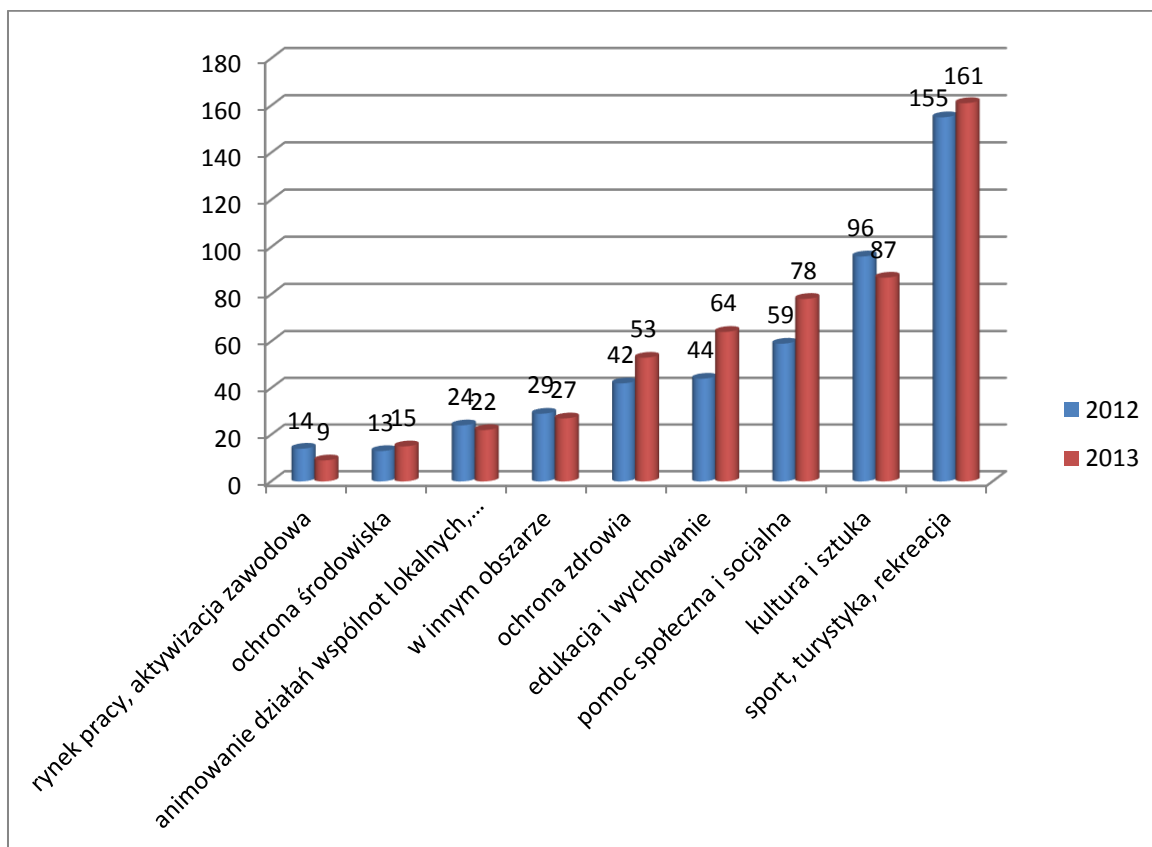
Tabela 7. Zależność między typem JST, a obszarami współpracy z PES.

Obszary współpracy	gmina wiejska		gmina miejska		gmina miejsko-wiejska		powiat	
	N	% w kolumnie	N	% w kolumnie	N	% w kolumnie	N	% w kolumnie
kultura i sztuka	39	38%	11	69%	24	67%	13	93%
sport, turystyka, rekreacja	97	95%	15	94%	36	100%	13	93%
edukacja i wychowanie	33	32%	9	56%	14	39%	8	57%
ochrona zdrowia	20	20%	10	63%	16	44%	7	50%
pomoc społeczna i socjalna	37	36%	10	63%	21	58%	10	71%
ochrona środowiska	1	1%	4	25%	6	17%	4	29%
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	2	2%	4	25%	2	6%	1	7%
animowanie działań wspólnot	12	12%	5	31%	4	11%	1	7%

lokalnych, działania sąsiedzkie								
---------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Porównując aktywność JST we współpracy z PES w dwóch kolejnych latach badania widać pewne różnice zwłaszcza w obszarze pomocy społecznej i socjalnej, edukacji i wychowania oraz ochrony zdrowia - we wszystkich w/w dziedzinach nastąpił znaczny wzrost liczby JST współpracujących z PES (więcej o ok. 20% wskazań w stosunku do badań z 2012 r.). Nieznaczny spadek współpracy w stosunku do roku 2012 widać tylko w zakresie kultury i sztuki, animowania działań wspólnotowych oraz rynku pracy.

Wykres 14. Obszary współpracy JST z PES w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

I.4 Formy współpracy JST i PES

Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej może odbywać się w różnych formach. Część z nich wymieniona jest w art. 5 Ustawy o działalności

pożytku publicznego i o wolontariacie⁴. Poniżej przedstawiamy wszystkie formy współpracy, o które pytaliśmy w 2013 roku gminy i powiaty. Możliwe było zaznaczenie kilku odpowiedzi z kafeterii:

- Powierzenie PES realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;
- Wspieranie PES w realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;
- Wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności;
- Konsultacje z PES projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
- Konsultacje projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych w przypadku ich utworzenia przez właściwe jednostki samorządu terytorialnego;
- Utworzenie/kontynuowanie prac wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli PES oraz przedstawicieli właściwych organów administracji publicznej;
- Umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej ;
- Umowy partnerstwa w celu wspólnej realizacji projektów;
- Udzielanie wsparcia lokalowego na preferencyjnych warunkach (np. użytkowanie, najem lub dzierżawa w drodze bezprzetargowej lub po cenach niższych niż rynkowe);
- Udzielanie pożyczek, gwarancji, poręczeń organizacjom pozarządowym na realizację zadań w sferze pożytku publicznego.

W Małopolsce współpraca jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej w 2013 roku najczęściej odbywała się w formach:

- Wspierania PES w realizacji zadań publicznych wraz z udzielaniem dotacji na finansowanie realizacji tych zadań (145 JST co stanowi 86%);
- Wzajemnego informowania się o planowanych działaniach (141 JST co stanowi 84%);
- Udzielania wsparcia lokalowego na preferencyjnych warunkach (96 JST co stanowi

---

⁴ z dnia 23 kwietnia 2003 roku z późn. zm. (Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873).

57%);

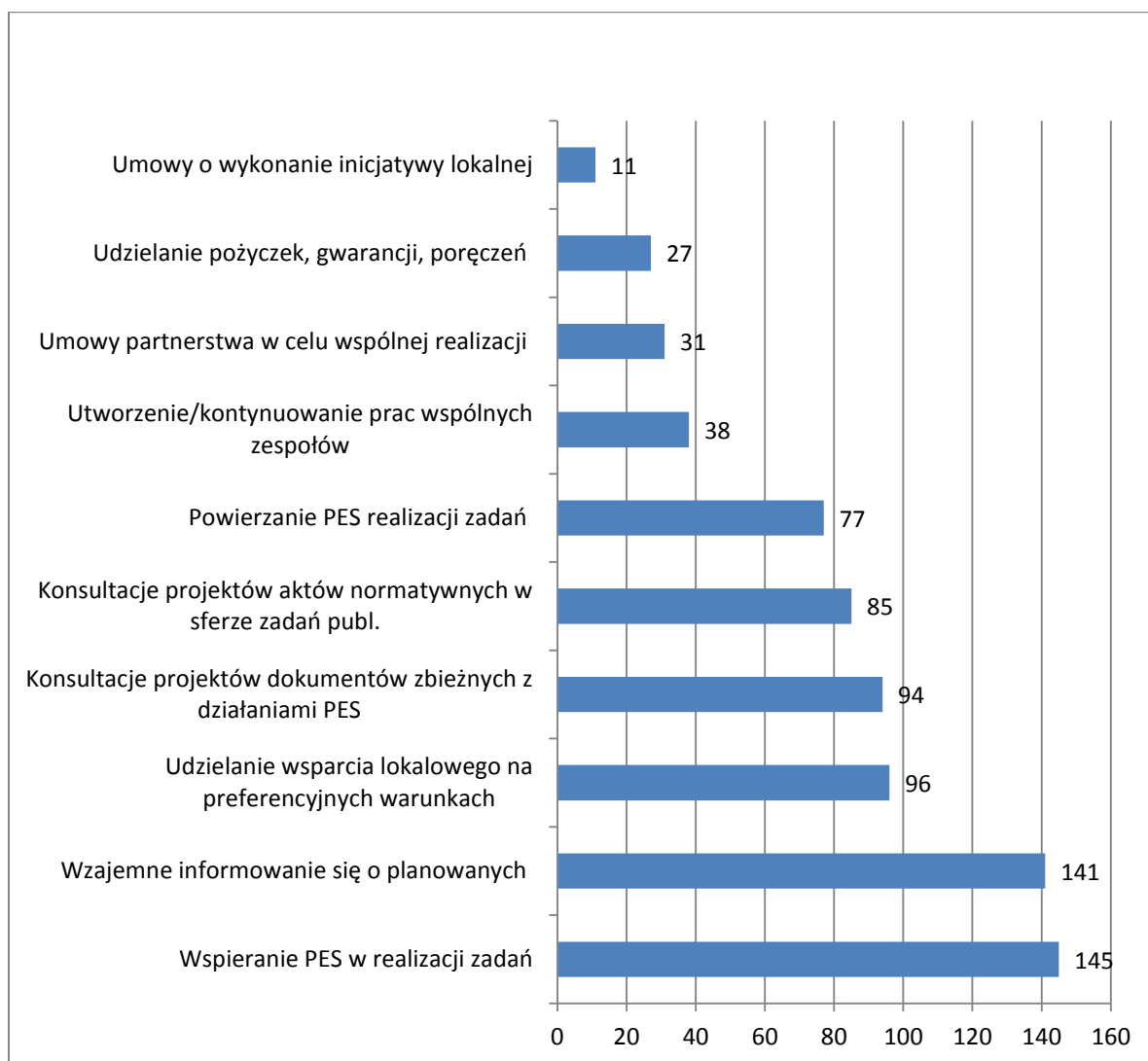
- Konsultacje projektów dokumentów (aktów normatywnych) w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji (94 JST co stanowi 56%);
- Konsultacje projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych w przypadku ich utworzenia przez właściwe jednostki samorządu terytorialnego (85 JST co stanowi 50%);

oraz

- Powierzanie PES realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji (77 JST co stanowi 46%).

Pozostałe formy współpracy (inicjatywa lokalna, udzielanie pożyczek oraz gwarancji, umowy partnerskie i wspólne zespoły doradczo inicjatywne) są stosowane bardzo rzadko. Szczegółowy wykaz JST współpracujących z PES w wymienionych obszarach znajduje się poniżej.

Wykres 15. Formy współpracy gmin i powiatów z PES.

N=168 (odpowiedzi nie sumują się do N gdyż gminy/powiaty mogły zakreślić więcej niż jedną odpowiedź).

Porównując zakres współpracy samorządów z PES z typem JST widać pewne zróżnicowanie, zwłaszcza w zakresie rzadziej stosowanych form współpracy.

I.4.1 Formy współpracy w gminach wiejskich.

Gminy wiejskie najczęściej współpracują w formie wspierania PES w realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie tych zadań (85 % gmin wiejskich współpracuje w tej formie z PES). Na drugim miejscu popularności jest wzajemne

informowanie się o planowanych kierunkach działalności (83% gmin); ponad połowa gmin realizuje jeszcze: konsultacje projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji (56%) oraz udziela wsparcia lokalowego na preferencyjnych warunkach (58% gmin). Pozostałe mechanizmy współpracy/wspierania PES są w gminach wiejskich zdecydowanie rzadziej wykorzystywane, a najmniejszym zainteresowaniem cieszy się inicjatywa lokalna (5% wskazań).

I.4.2 Formy współpracy w gminach miejskich.

Jak można się domyślać, gminy miejskie współpracują w większej liczbie form niż gminy wiejskie i miejsko - wiejskie. Największa różnica dotyczy prac wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym – ten typ współpracy jest w 69% gmin miejskich (dla porównania – w gminach wiejskich - 14%, miejsko-wiejskich – 17%). Relatywnie częściej (różnice ok. 20% w stosunku do pozostałych typów gmin) gminy miejskie udzielają wsparcia lokalowego na preferencyjnych warunkach lokalnym PES, podpisują umowy partnerskie na realizację wspólnych projektów, prowadzą konsultacje projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji, podpisują umowy na wykonanie inicjatywy lokalnej.

I.4.3 Formy współpracy w gminach miejsko-wiejskich.

Gminy miejsko – wiejskie są zdecydowanie bardziej podobne w zakresie różnorodności i intensywności stosowanych form współpracy do gmin wiejskich niż do gmin miejskich (które niemal wszystkie formy współpracy stosują częściej lub dużo częściej). Właściwie nie różnią się znacząco od gmin wiejskich poza nieco większą intensywnością powierzania realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji (53% gmin miejsko-wiejskich) oraz jeszcze rzadszym podpisywaniem umów partnerstwa w celu wspólnej realizacji projektów oraz udzielaniem pożyczek i gwarancji dla PES.

I.4.4 Formy współpracy w powiatach.

Wszystkie powiaty informują PES o planowanych kierunkach działalności. Większość tego typu JST konsultuje też akty prawne z PES w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji (77%) i aktów normatywnych dot. zadań publicznych (67%). Znaczące różnice

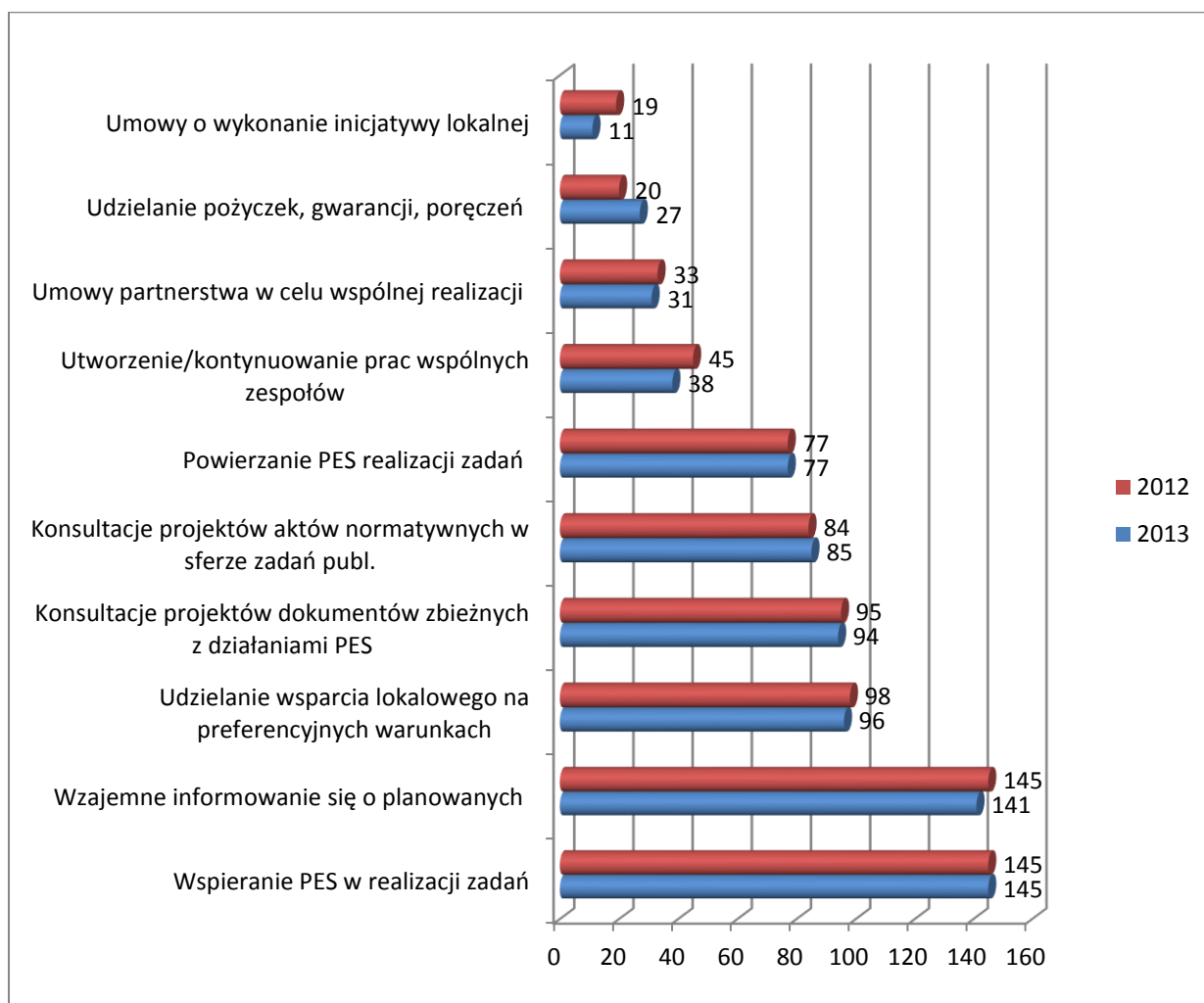
między powiatem, a gminami to: nie udzielanie pożyczek, gwarancji przez powiaty dla PES; rzadziej stosowane jest również wsparcie lokalowe na preferencyjnych warunkach (42%). Częściej niż w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich, powiaty współpracują realizując projekty partnerskie (33%) oraz organizując prace wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym (58% powiatów).

Tabela 8. Zależność między typem JST, a formami współpracy z PES.

	gmina wiejska		gmina miejska		gmina miejsko-wiejska		powiat	
	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie
Powierzenie PES realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji	41	42%	9	56%	19	53%	8	57%
Wspieranie PES w realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji	87	85%	15	94%	32	89%	11	79%
Wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności	81	83%	16	100%	31	89%	13	100%
Konsultacje z PES projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji	55	56%	12	80%	17	47%	10	77%
Konsultacje projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych	48	49%	10	67%	19	54%	8	67%
Utworzenie/kontynuowanie prac wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym	14	14%	11	69%	6	17%	7	58%
Umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej	5	5%	4	27%	2	6%	0	
Umowy partnerstwa w celu wspólnej realizacji projektów	18	19%	6	40%	3	9%	4	33%
Udzielanie wsparcia lokalowego na preferencyjnych warunkach	57	58%	12	80%	22	63%	5	42%
Udzielanie pożyczek, gwarancji, poręczeń organizacjom pozarządowym na realizację zadań w sferze pożytku publicznego	19	20%	3	20%	5	14%	0	

Porównując różnorodność form współpracy gmin i powiatów z PES w latach 2012 i 2013 widać bardzo niewielkie zmiany w zakresie form współpracy. Nieco wzrosła liczba JST, które w 2013 roku udzieliły PES pożyczek, gwarancji na realizację zadań w sferze pożytku publicznego (z 20 JST do 27 JST). Zmniejszyła się liczba realizowanych przez JST wraz z mieszkańcami/organizacjami inicjatyw lokalnych (z 19 do 11), nieco zmniejszyła się też liczba wspólnych (tworzonych przez PES i JST) zespołów doradczych (z 45 do 38). Pozostałe formy współpracy nie zyskały ani nie straciły na popularności.

Wykres 16. Formy współpracy JST z PES w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

I.5 Typy PES, z którymi współpracują JST

Podmioty ekonomii społecznej, z którymi współpracowały w 2013 roku jednostki samorządu terytorialnego można podzielić na 3 grupy – te, z którymi współpraca jest powszechna, współpracuje z nimi zdecydowana większość badanych JST:

- kluby sportowe (149 JST)
- stowarzyszenia (inne niż kluby sportowe) (141 JST),

podmioty, z którymi współpracuje co trzecia lub co czwarta jednostka samorządu terytorialnego:

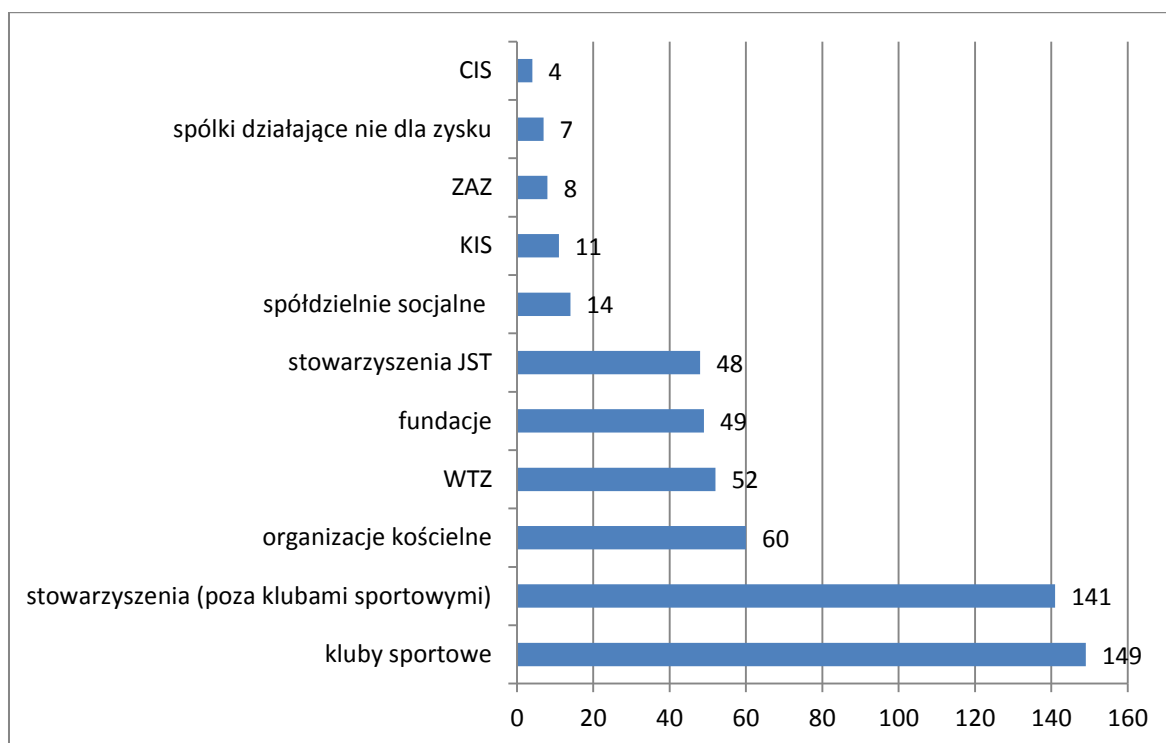
- organizacje kościelne i związki zawodowe (60 JST)
- warsztaty terapii zajęciowej (52 JST)
- fundacje (49 JST)
- stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego (48 JST),

oraz podmioty, z którymi gminy i powiaty współpracują marginalnie:

- centra integracji społecznej (4 JST)
- spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością działające nie dla zysku (5 JST)
- zakłady aktywności zawodowej (8 JST)
- kluby integracji społecznej (11 JST)
- spółdzielnie socjalne (14 JST).

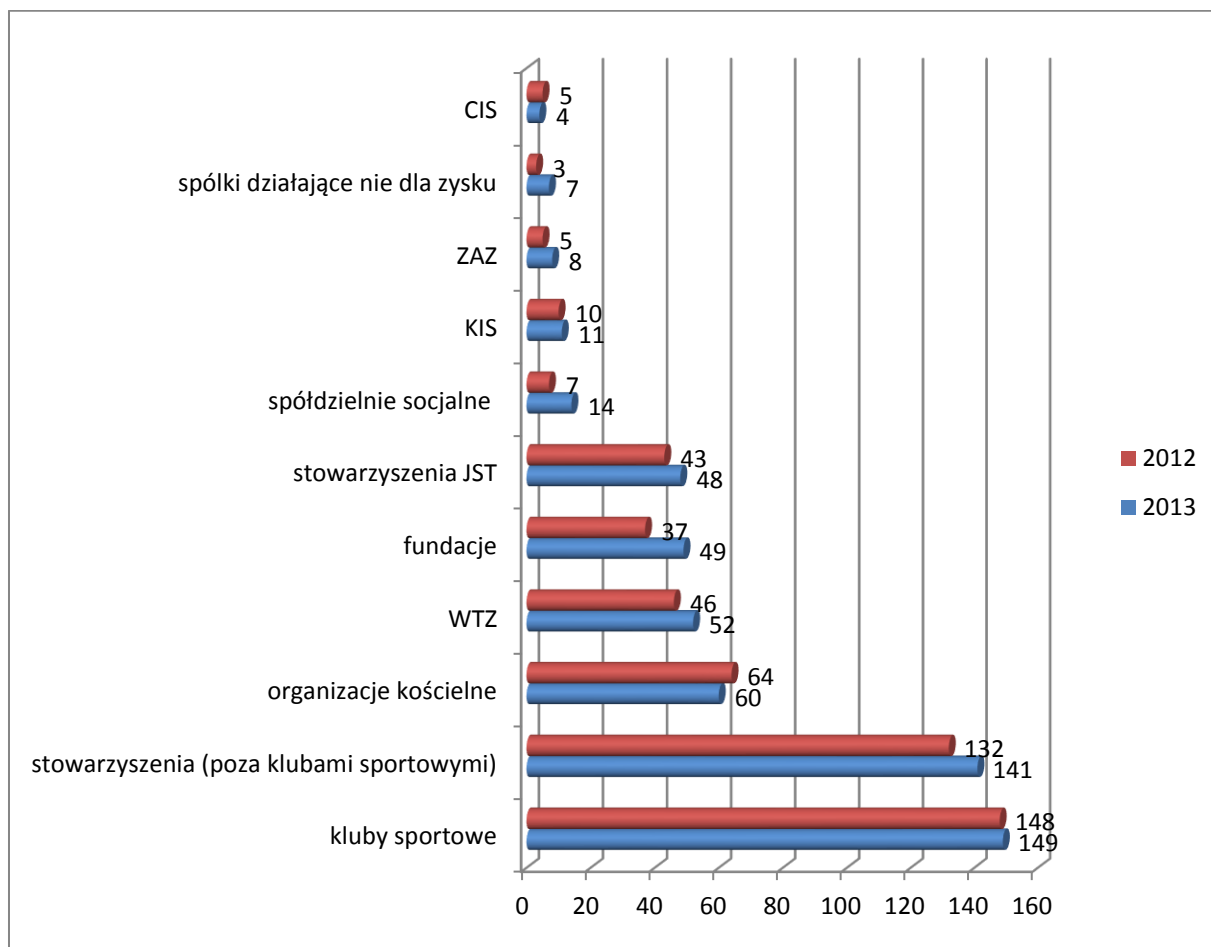
Powodem małego zasięgu współpracy JST z ostatnią kategorią PES jest zapewne ich niewielka ilość w regionie (6 centrów integracji społecznej i zakładów aktywności zawodowej w Małopolsce)

Wykres 17. Typy PES, z którymi w 2013 r. współpracowały małopolskie JST.

Analizując zagadnienie współpracy z różnymi typami PES w latach 2012 i 2013 widać minimalne pozytywne zmiany świadczące o zwiększeniu się liczby gmin i powiatów współpracujących z różnymi typami podmiotów ekonomii społecznej. O 32% zwiększyła się liczba gmin i powiatów współpracujących z fundacjami (z 37 do 49), pozytywną zmianę widać też w przypadku spółdzielni socjalnych, z którymi w 2012 roku współpracowało 7 JST, w 2013 roku – 14 JST (dwukrotny wzrost) oraz spółek handlowych i z ograniczoną odpowiedzialnością działających nie dla zysku (z 3 do 7 JST). Jedynie w przypadku kościelnych osób prawnych i związków wyznaniowych widoczny jest minimalny spadek liczby gmin i powiatów (z 64 do 60 JST) współpracujących w 2013 roku z tym typem PES.

Wykres 18. Typy PES, z którymi współpracowały JST w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

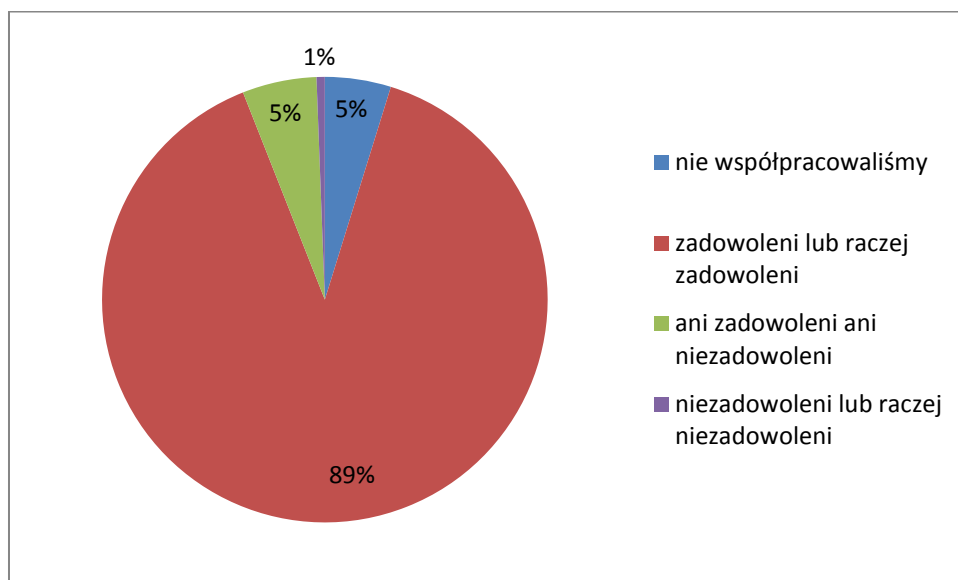
I.5.1 Zadowanie ze współpracy z różnymi typami podmiotów ekonomii społecznej.

Kolejne zagadnienia poruszane w badaniu dotyczyły oceny zadowolenia z efektów współpracy z danymi typami PES.

W przypadku współpracy z klubami sportowymi, zdecydowana większość JST współpracujących z tym typem PES była zadowolona lub raczej zadowolona z efektów wspólnych działań (89%). Ambivalentne odczucia ma 5 % JST (głównie gmin miejsko-wiejskich), natomiast negatywnie oceniła współpracę z klubami sportowymi 1 gmina miejsko-wiejska. Z klubami nie współpracowało 5 gmin wiejskich i po jednej gminie miejskiej, miejsko-wiejskiej oraz 1 powiat.

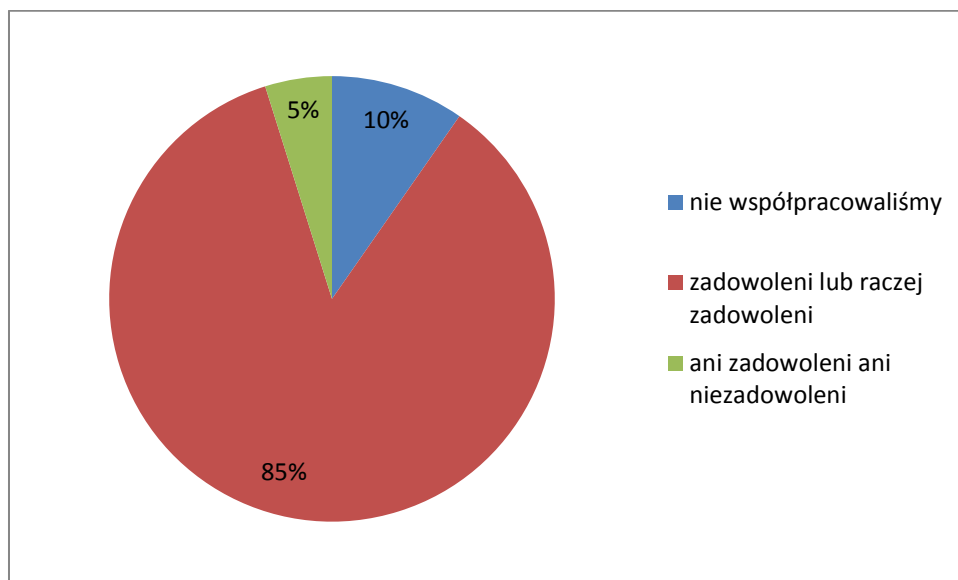
Wykres 19. Zadowolenie ze współpracy z klubami sportowymi.

N=167

W przypadku oceny efektów współpracy gmin i powiatów z pozostałymi stowarzyszeniami (poza klubami sportowymi) nie ma ani jednej gminy i powiatu, który byłby niezadowolony z efektów współpracy, 5% JST (7 gmin i 1 powiat) ocenia efekty obojętnie i są to 3 gminy wiejskie, 3 gminy miejskie i 1 gmina miejsko-wiejska. W 2013 roku nie współpracowały ze stowarzyszeniami gminy wiejskie.

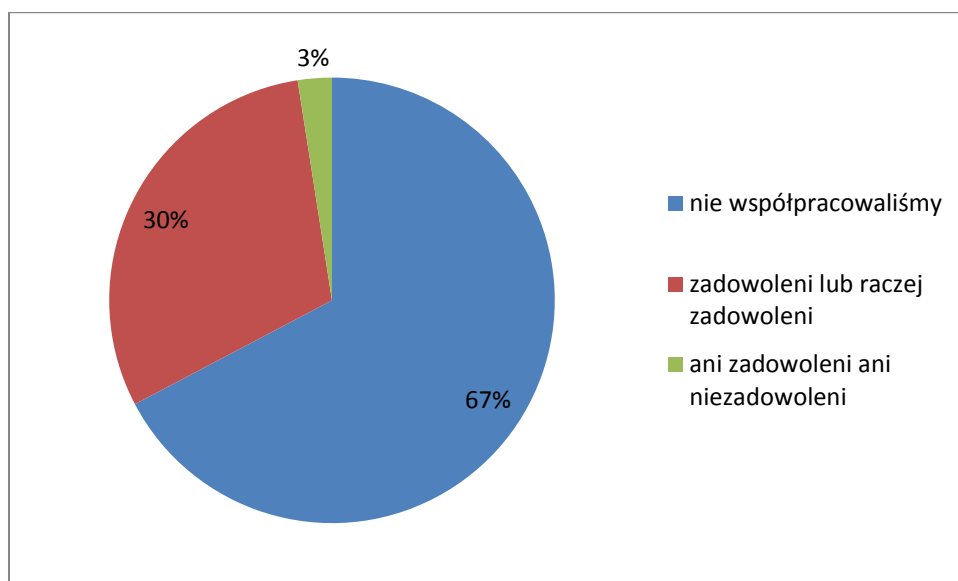
Wykres 20. Zadowolenie ze współpracy ze stowarzyszeniami (poza klubami sportowymi).

N= 165

Z fundacjami w 2013 roku nie współpracowało 67% JST czyli 109 gmin i powiatów. Były to głównie gminy wiejskie (tylko 17% z nich współpracowało z fundacjami w 2013r.). 2/3 gmin miejskich współpracowało z fundacjami i wszystkie są z jej efektów zadowolone, identyczne wyniki odnajdujemy dla powiatów. 40% gminy miejsko-wiejskich współpracujących z PES podzieliła się nieco opiniami na temat efektów współpracy – w tej grupie JST znajdują się opinie ambiwalentne.

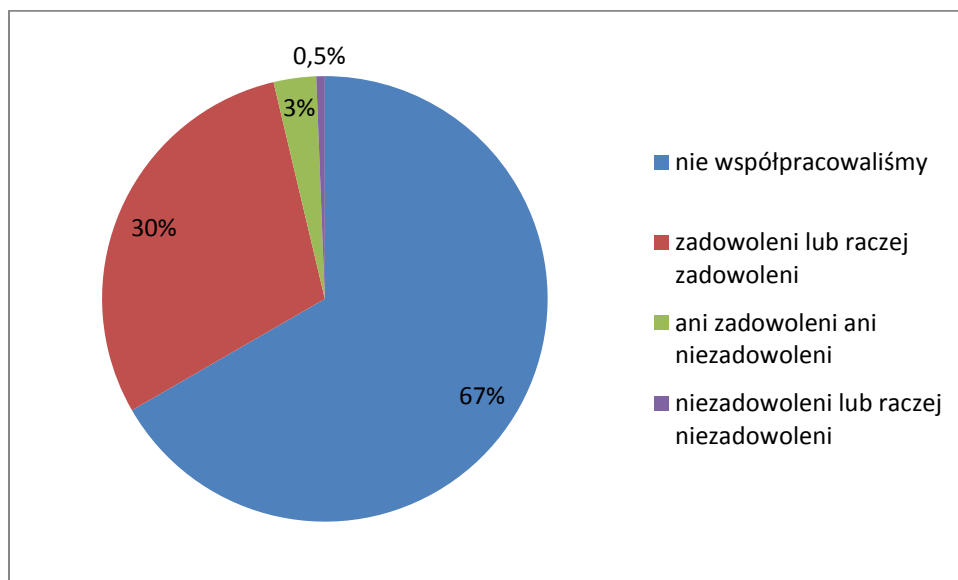
Wykres 21. Zadowolenie ze współpracy z fundacjami.

N=162

Ze stowarzyszeniami jednostek samorządu terytorialnego współpracowało 33% gmin i powiatów czyli 48 JST. Z różnych typów jednostek samorządu terytorialnego najczęściej ze stowarzyszeniami współpracowały powiaty – 8 z 13 zaznaczyła współpracę z tym typem PES, z czego 1 był niezadowolony z efektów realizacji wspólnych działań. Najrzadziej ze stowarzyszeniami jednostek samorządu terytorialnego współpracowały gminy wiejskie – 28%, najczęściej, poza powiatami – gminy miejskie – 40%.

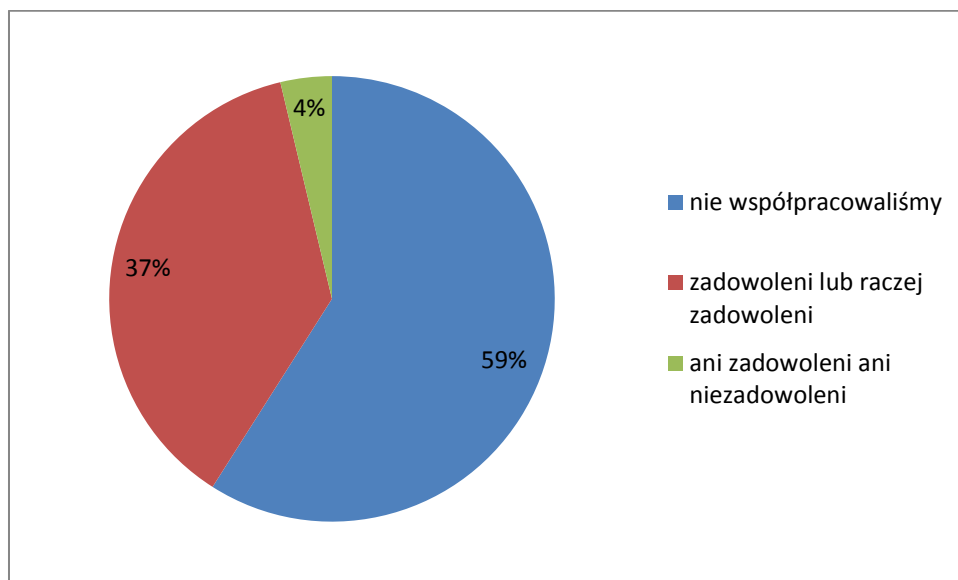
Wykres 22. Zadowolenie ze współpracy ze stowarzyszeniami jednostek samorządu terytorialnego.

N=162

Z organizacjami kościelnymi i związkami wyznaniowymi współpracowało w 2013 roku 41 % JST i były to w głównej mierze gminy miejskie – 80% (wszystkie zadowolone ze współpracy) oraz powiaty – 67% (jeden powiat zaznaczył ambiwalentne odczucia co do efektów współpracy). 45 % gmin miejsko-wiejskich oraz 30% gmin wiejskich w 2013 roku współpracowała z tym typem PES były zadowolone z jej efektów.

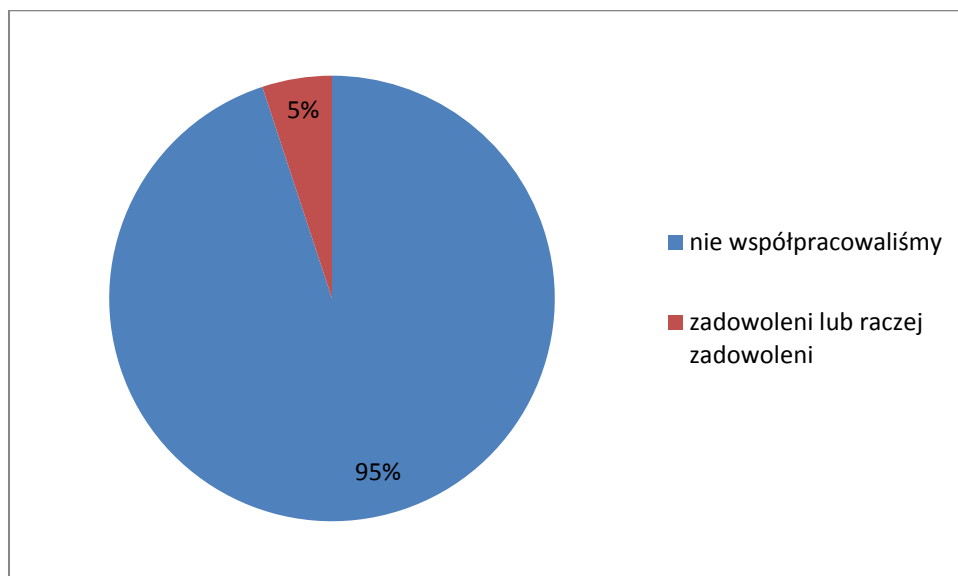
Wykres 23. Zadowolenie ze współpracy z organizacjami kościelnymi i związkami wyznaniowymi.

N=161

Z zakładami aktywności zawodowej współpracowało tylko 8 JST i były to 4 gminy wiejskie, 2 gminy miejskie oraz 2 gminy miejsko-wiejskie. Wszystkie JST były zadowolone z efektów kooperacji.

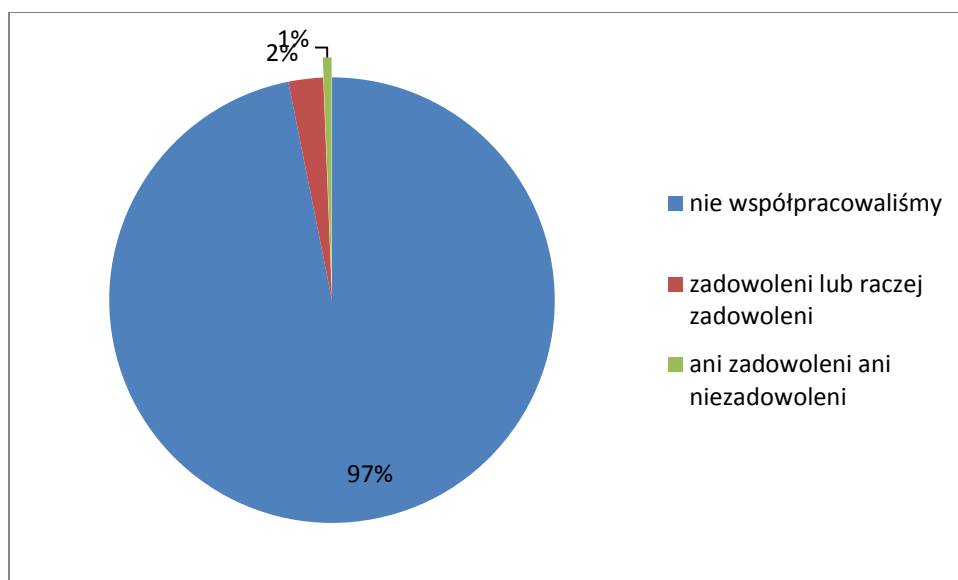
Wykres 24. Zadowolenie ze współpracy z zakładami aktywności zawodowej.

N= 158

Jeszcze mniej JST współpracowało w 2013 roku z centrami integracji społecznej – były to 4 gminy wiejskie, 2 gminy miejsko – wiejskie (z których jedna miała ambiwalentne odczucia co do efektywności współpracy z CIS) oraz 1 gmina miejska.

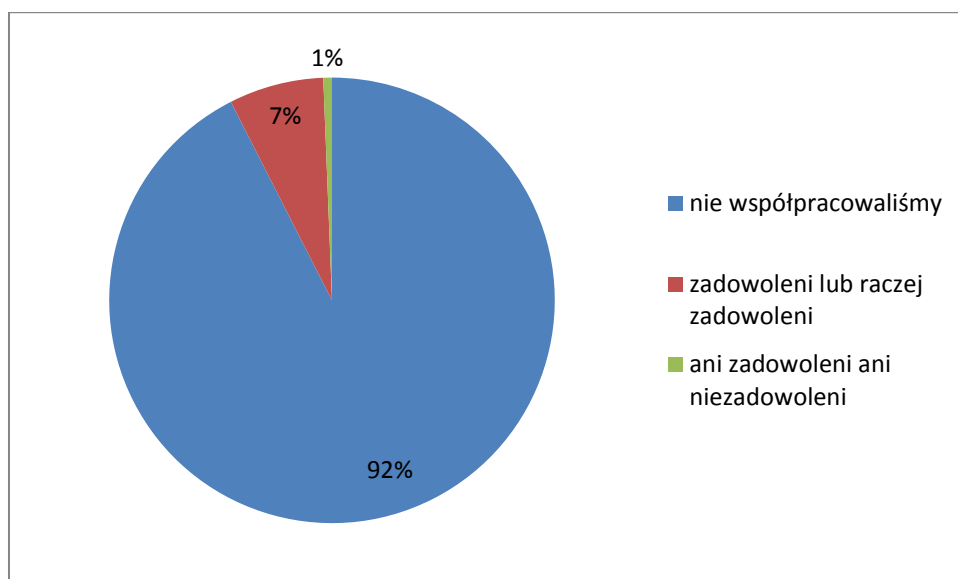
Wykres 25. Zadowolenie ze współpracy z centrami integracji społecznej.

N=159

Z klubami integracji społecznej współpracowała ¼ gmin miejskich (wszystkie zadowolone z efektów współpracy) oraz 14% gmin miejsko - wiejskich (w tym jedna miała ambiwalentne odczucia co do efektów tego współdziałania). Najrzadziej z klubami integracji społecznej współpracują gminy wiejskie (tylko 2 z 97 może się pochwalić tego typu współpracą).

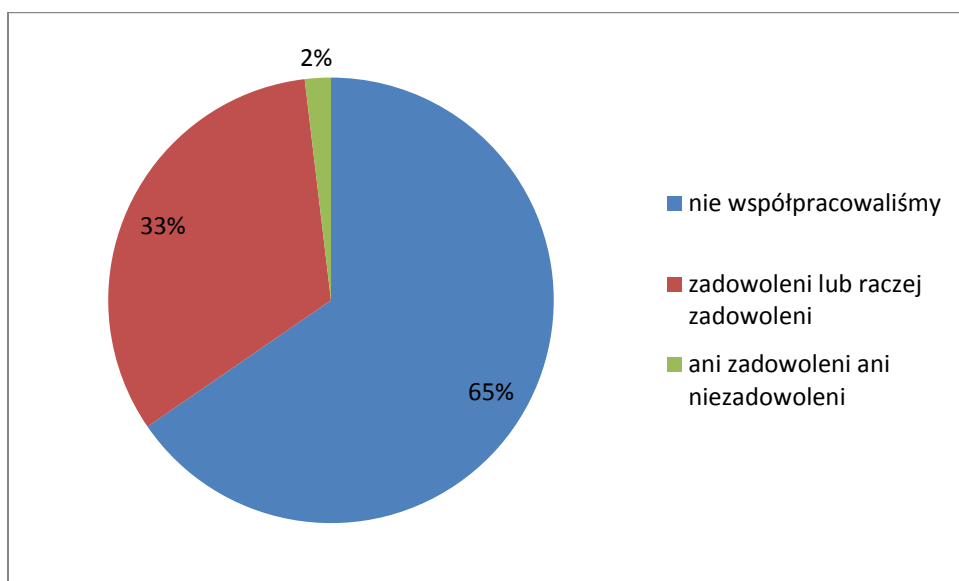
Wykres 26. Zadowolenie ze współpracy z klubami integracji społecznej.

N=160

Z warsztatami terapii zawodowej współpracowała w 2013 roku nieco większa liczba gmin i powiatów – 52 czyli 35% wszystkich badanych JST. Analizując typy jednostek samorządowych najczęściej współpracujących z WTZ-ami na prowadzenie wybijają się powiaty, z których 2/3 odnotowuje i pozytywnie ocenia współpracę z warsztatami terapii zajęciowej, na drugim miejscu są gminy miejskie – 60 % współpracowało i pozytywnie ocenia efekty tej współpracy, 37% gmin miejsko-wiejskich podejmowało wspólne działania z WTZ –ami (w tym dwie są ani zadowolone, ani niezadowolone z efektów) oraz 26% gmin wiejskich.

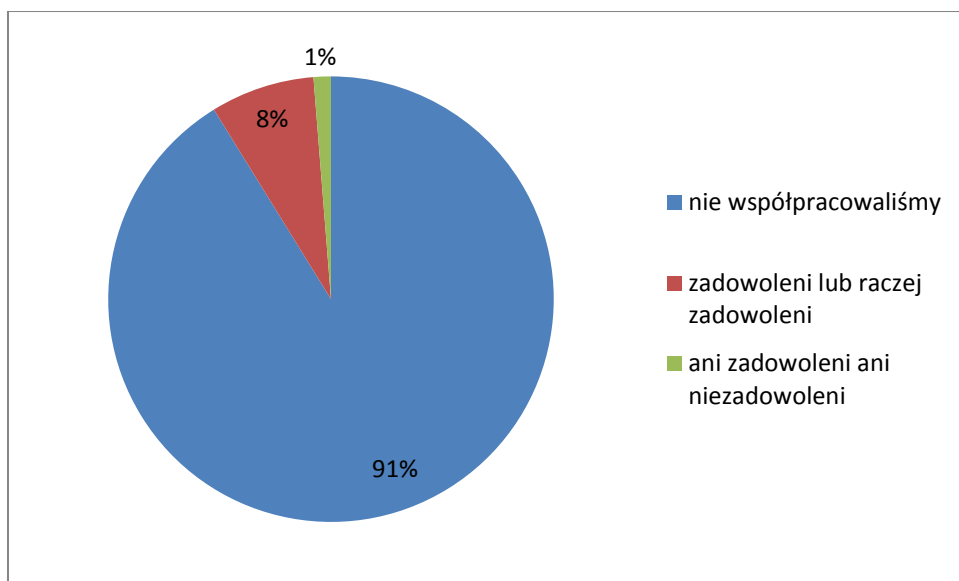
Wykres 27. Zadowolenie ze współpracy z warsztatami terapii zajęciowej.

N= 159

W przypadku spółdzielni socjalnych 14 JST odnotowało współpracę z tego typu podmiotem, przy czym 2 gminy miejsko-wiejskie miały mieszane odczucia (ani dobre, ani złe) co do efektów tej współpracy, poza tym wszyscy byli z niej zadowoleni. JST współpracujące ze spółdzielniami socjalnymi to: 5 gmin miejskich i 5 miejsko-wiejskich, 3 gminy wiejskie i 1 powiat.

Wykres 28. Zadowolenie ze współpracy ze spółdzielniami socjalnymi.

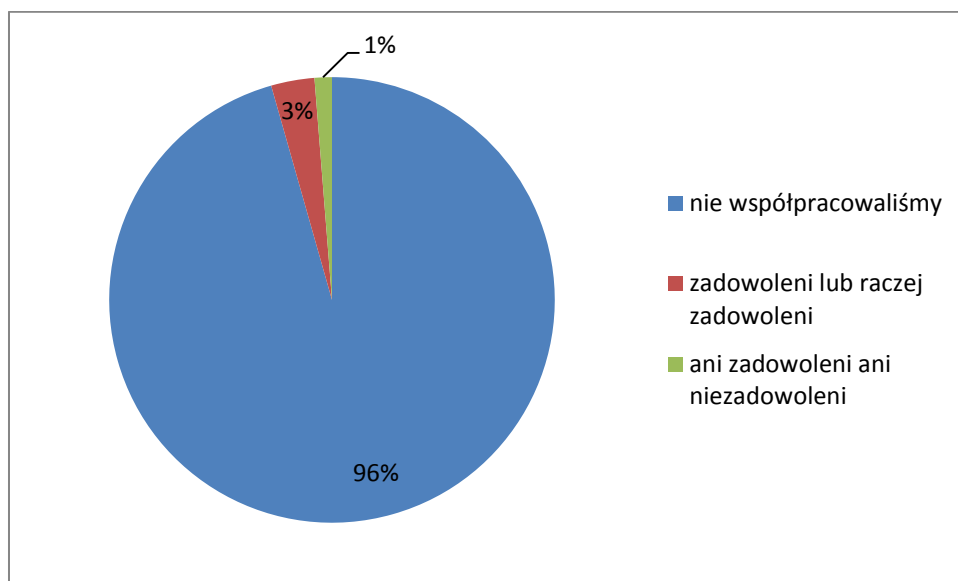

N=159

Ze spółkami handlowymi nie działającymi dla zysku (przeznaczającymi go w całości na rozwój przedsiębiorstwa społecznego bądź realizację celów społecznych) współpracowały 4 gminy z 15tu gmin miejskich (wszystkie zadowolone ze współpracy), 2 gminy miejsko-wiejskie (obydwie mające ambiwalentne odczucia co do efektów tej współpracy) i 1 gmina wiejska (zadowolona z tej kooperacji).

Wykres 29. Zadowolenie ze współpracy ze spółkami z o.o. działającymi nie dla zysku.

N=159

II. Wymiar dokumentacji strategicznej

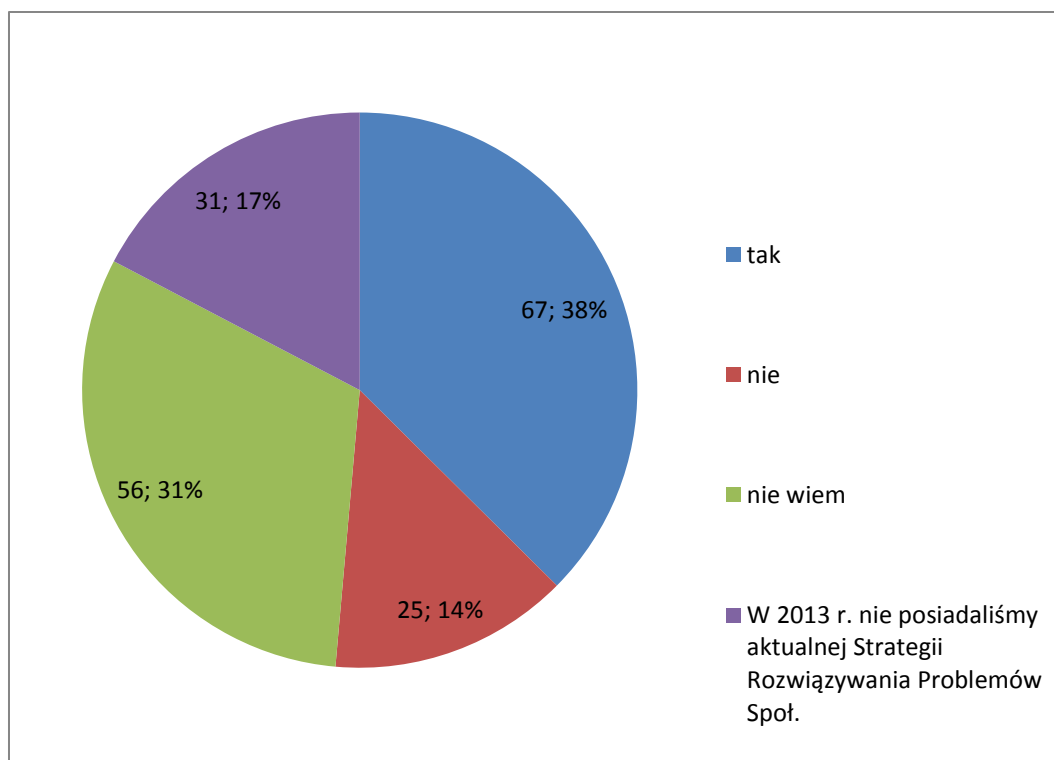
Przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego zapytani zostali o to, czy w obowiązujących w 2013 roku dokumentach strategicznych znajdowały się zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej. Do wyszczególnionych dokumentów należały:

- Strategia rozwiązywania problemów społecznych;
- Strategia rozwoju lokalnego;
- Program współpracy z organizacjami pozarządowymi.

II.1 Strategia rozwiązywania problemów społecznych

W 2013 roku 38% (67 JST) jednostek samorządu terytorialnego posiadało w swoich strategiach rozwiązywania problemów społecznych zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej. Należy zaznaczyć jednak, że liczba ta może być wyższa, gdyż przedstawiciele 56 jednostek samorządu terytorialnego nie posiadali wiedzy na ten temat (31% odpowiedzi). 25 gmin i powiatów (14%) nie posiadało zapisów odnośnie stosowania narzędzi ES w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, a 31 JST (17%) nie posiadało aktualnej strategii.

Wykres 30. Czy w strategii rozwiązywania problemów społecznych uwzględniono zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej.

N=179

Gminy wiejskie posiadające aktualną strategię rozwiązywania problemów społecznych w 31,5% przypadków posiadały zapisy dotyczące narzędzi ES w polityce społecznej, jednak większa liczba pracowników odpowiedzialnych za współpracę z organizacjami pozarządowymi nie wiedziała czy zapisy takie funkcjonują w dokumencie (34%), w 20%

przypadków, gminy wiejskie nie posiadały w 2013 r. zapisów mówiących o wykorzystywaniu ES do rozwiązywania problemów społecznych.

Gminy miejskie w większości (9 na 15 badanych) posiadają zapisy mówiące o możliwości stosowania narzędzi ES do rozwiązywania problemów społecznych, spora część gmin miejskich (4 na 15) nie posiada jednak aktualnej strategii.

W gminach miejsko-wiejskich co piąta nie posiada aktualnego dokumentu w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, w 45% tego typu gmin zapisy się znajdują, ale też w wielu przypadkach (32%) brak jest wiedzy nt. zapisów strategii rozwiązywania problemów społecznych w kontekście ES.

W powiatach widać duże zróżnicowanie odpowiedzi – 6 na 15 powiatów posiada strategię z zapisami o stosowaniu narzędzi ES w rozwiązywaniu problemów społecznych, 2 powiaty nie posiadają takich zapisów, a reszta albo nie wie (4 powiaty) albo nie ma aktualnej strategii (3 powiaty).

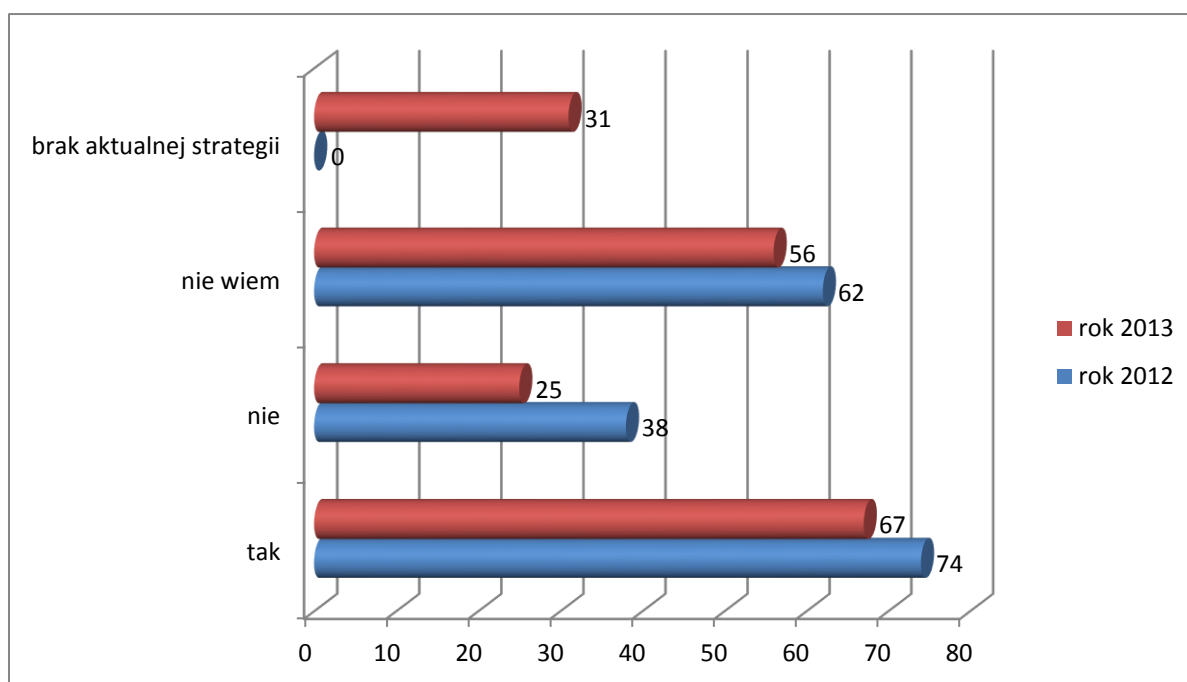
Tabela 9. Zależność między typem JST, a posiadaniem zapisów o stosowaniu instrumentów ES w strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Czy w strategii rozwiązywania problemów społecznych w roku 2013 uwzględniono zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej?	Proszę zaznaczyć jaki typ samorządowej jednostki terytorialnej Państwo reprezentują:							
	gmina wiejska		gmina miejska		gmina miejsko-wiejska		powiat	
	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie
tak	35	31,5%	9	60,0%	17	44,7%	6	40,0%
nie	22	19,8%	0	,0%	1	2,6%	2	13,3%
nie wiem	38	34,2%	2	13,3%	12	31,6%	4	26,7%
Brak aktualnej strategii w 2013r.	16	14,4%	4	26,7%	8	21,1%	3	20,0%

Porównując w latach zagadnienie związane ze stosowaniem zapisów o wykorzystaniu narzędzi ES w rozwiązywaniu problemów społecznych widać pewne zmiany. Są one też spowodowane modyfikacją narzędzia badawczego – dodaniem nowej kategorii odpowiedzi:

„brak aktualnej strategii”, której w 2012 roku nie było. Jak widać skorzystało z niej 31 JST. Co pocieszające, w 2013 roku znacząco zmniejszyła się liczba JST nie posiadających zapisów o stosowaniu instrumentów ES w strategii rozwiązywania problemów społecznych (o 13 JST), niestety zmniejszyła się też nieco (o 7 JST) liczba gmin i powiatów, które posiadają takie zapisy.

Wykres 31. Posiadaniem zapisów o stosowaniu instrumentów ES w strategii rozwiązywania problemów społecznych w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

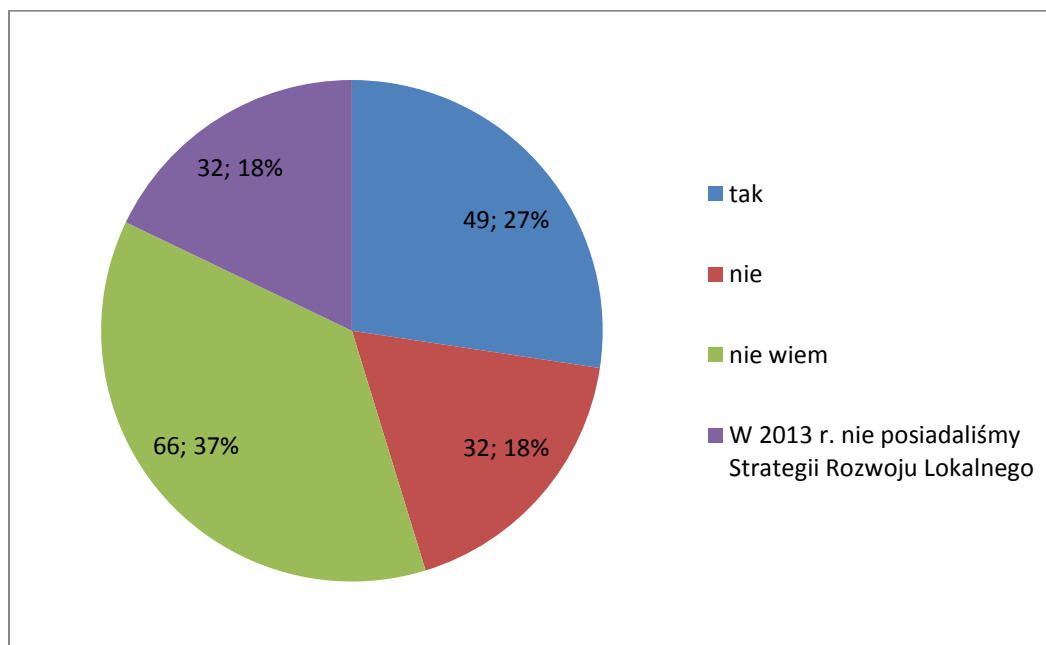

II.2 Strategia rozwoju lokalnego.

Kolejnym dokumentem strategicznym, w którym na poziomie gminy i powiatu znajduje się przestrzeń do zastosowania instrumentów ekonomii społecznej jest strategia rozwoju lokalnego. Dlatego, już po raz drugi, w monitoringu współpracy jednostek samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej pytaliśmy o to, czy uwzględniono zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej w planowaniu lokalnego rozwoju. W więcej niż ¼ gmin i powiatów (49 JST) samorzady zastosowały narzędzia ES planując rozwój, w 32 przypadkach takich zapisów nie wprowadzono, jednak najliczniejszą kategorię stanowią samorzady, w których osoby odpowiedzialne za współpracę z podmiotami ekonomii

społecznej nie posiadały wiedzy na ten temat (37% JST). Blisko co piąty samorząd lokalny nie posiadał też aktualnej strategii rozwoju lokalnego (32 JST).

Wykres 32. Czy w strategii rozwoju lokalnego uwzględniono zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej?

N = 179

Analizując wyniki dotyczące uwzględniania narzędzi ES w strategiach rozwoju lokalnego w podziale na typ jednostki samorządu terytorialnego nie widać znaczących różnic. Żaden z typów JST nie wybija się w poszczególnych kategoriach odpowiedzi – w gminach wiejskich najliczniejszą grupę stanowią osoby, które nie wiedzą czy w strategii rozwoju lokalnego są zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej (40 % gmin wiejskich), w co czwartej gminie wiejskiej takie zapisy istnieją, w 22% gminnych strategiach nie ma wzmianki o zastosowaniu narzędzi ES a 14% gmin wiejskich nie posiada takiego dokumentu. W gminach miejskich proporcje rozkładają się równo – 5 gmin posiada zapisy o stosowaniu narzędzi ES w strategii rozwoju lokalnego, w 5 brakuje tego typu dokumentu, kolejne 5 osób nie ma wiedzy na temat tego czy omawiane zapisy znajdują się w strategii rozwoju lokalnego czy też nie. W gminach wiejsko - miejskich najliczniejszą kategorię stanowią gminy posiadające zapisy o stosowaniu narzędzi ES – 33% (12 gmin), trzykrotnie mniej gmin nie posiada takich zapisów (4 gminy) – równy odsetek – 29% nie posiada wiedzy na temat zapisów o stosowaniu narzędzi ES bądź nie posiada strategii rozwoju lokalnego. W powiatach natomiast, przeważa

liczba osób nie posiadających wiedzy na temat zapisów strategii dotyczących instrumentów ES (6 JST), w jednym powiecie brak takiego dokumentu, w pozostałych – po równo notujemy powiaty posiadające omawiane zapisy (4 JST) i nie posiadające takowych (4 JST).

Tabela 10. Zależność między typem JST, a posiadaniem zapisów o stosowaniu instrumentów ES w strategii rozwoju lokalnego.

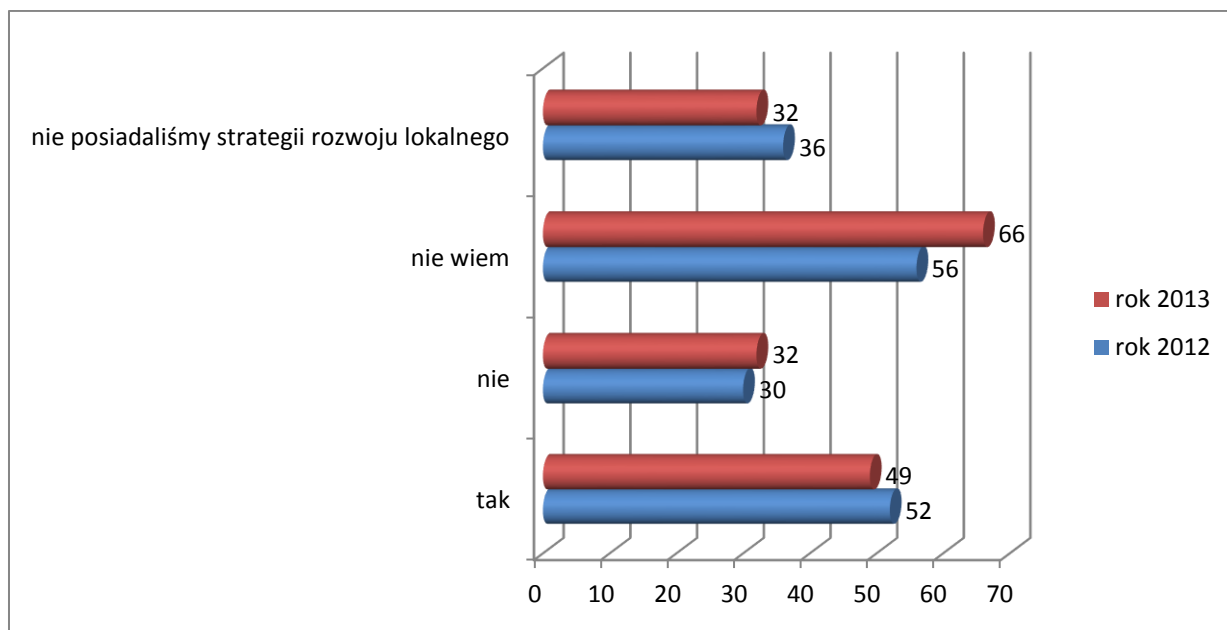
Czy w Państwa strategii rozwoju lokalnego obowiązującej w roku 2013 uwzględniono zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii	Proszę zaznaczyć jaki typ samorządowej jednostki terytorialnej Państwo reprezentują:							
	gmina wiejska		gmina miejska		gmina miejsko-wiejska		powiat	
	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie
tak	28	25%	5	33%	12	31%	4	27%
nie	24	22%	0		4	10%	4	27%
nie wiem	44	40%	5	33%	11	29%	6	40%
brak strategii rozwoju lokalnego	15	13%	5	33%	11	29%	1	6%

Porównując stosowanie zapisów o korzystaniu z rozwiązań, jakie dostarcza ekonomia społeczna w rozwoju lokalnym w latach 2012 i 2013, widać nieznaczny spadek JST posiadających takie zapisy (z 52 do 49 gmin i powiatów), wzrosła liczba osób w JST, które nie wiedzą czy takie zapisy funkcjonują w lokalnym dokumencie strategicznym (z 56 do 66), nieznacznie spadła liczba gmin i powiatów, które nie posiadały na czas badania strategii rozwoju lokalnego (z 36 do 32).

Wyniki te nie pokazują jednak wzrostu postrzegania ekonomii społecznej w kategoriach wpływu na rozwój lokalny; nieco bardziej widoczne jest przeświadczenie, że instrumentarium ES ma potencjał do rozwiązywania problemów społecznych – o ponad 10% więcej gmin i powiatów, zarówno w 2012 jak i w 2013 roku, posiadało zapisy o stosowaniu

instrumentów ES w strategiach rozwiązywania problemów społecznych niż w strategiach rozwoju lokalnego.

Wykres 33. Posiadaniem zapisów o stosowaniu instrumentów ES w strategii rozwoju lokalnego w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

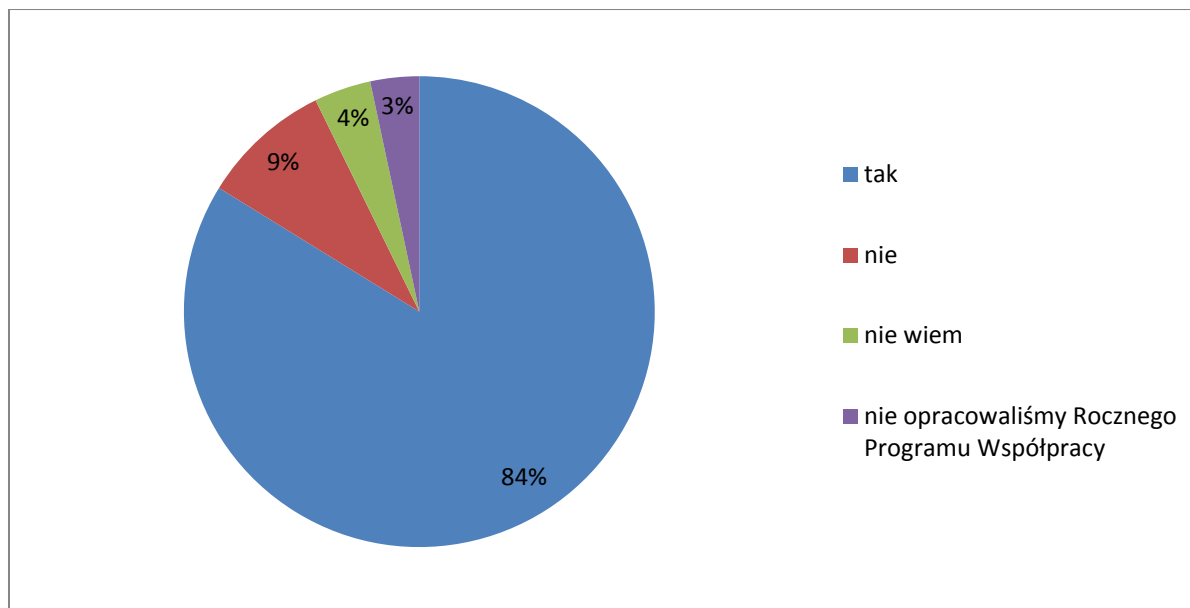

II.3 Roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Ekonomia społeczna zdecydowanie najczęściej kojarzona jest w gminach i powiatach, jako przestrzeń do współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie⁵ – jak wynika z badania, 84 % gmin i powiatów (150 JST) posiada zapisy określające możliwość powierzenia i/lub wspierania zadań publicznych do realizacji PES. 9% gmin i powiatów (16 JST) nie posiada takich zapisów w programie, 4% (7 JST) respondentów nie posiada wiedzy na temat zapisów w rocznym programie współpracy, a 3 % czyli 6 JST nie posiada aktualnego dokumentu, który jest nota bene obowiązkowy dla każdego JST.

⁵ Kościelne osoby prawne i ich jednostki organizacyjne, spółdzielnie socjalne, spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i kluby sportowe przeznaczające całość dochodu na cele statutowe, stowarzyszenia JST. Ustawa o pożytku publicznym i o wolontariacie z dn.24 kwietnia 2003 z późn. zm. (Dz. U. 2003 nr 96, poz. 873)

Wykres 34. Czy w rocznym programie współpracy z NGO uwzględniono zapisy o stosowaniu instrumentów ekonomii społecznej?

N = 179

W programach współpracy gmin miejskich i powiatów z organizacjami pozarządowymi w 14 na 15 przypadków znajdują się zapisy mówiące o możliwości powierzenia i/lub wspierania zadań publicznych do realizacji PES. Gminy wiejskie w 80% posiadają zapisy o możliwości powierzenia i/lub wspierania zadań publicznych do realizacji PES, 10% nie posiada takich zapisów, a równo po 5% gmin wiejskich nie wie czy takie zapisy są lub nie posiada aktualnego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. W programach współpracy z organizacjami pozarządowymi dla gmin miejsko-wiejskich 33 jednostki samorządu terytorialnego (87%) posiada zapisy o możliwości powierzenia i/lub wspierania zadań publicznych do realizacji PES, w 3 przypadkach brak takiej możliwości, a dwie gminy nie posiadały w 2013 roku aktualnego programu.

Tabela 11. Zależność między typem JST, a posiadaniem zapisów o stosowaniu instrumentów ES w rocznym programie współpracy z NGO.

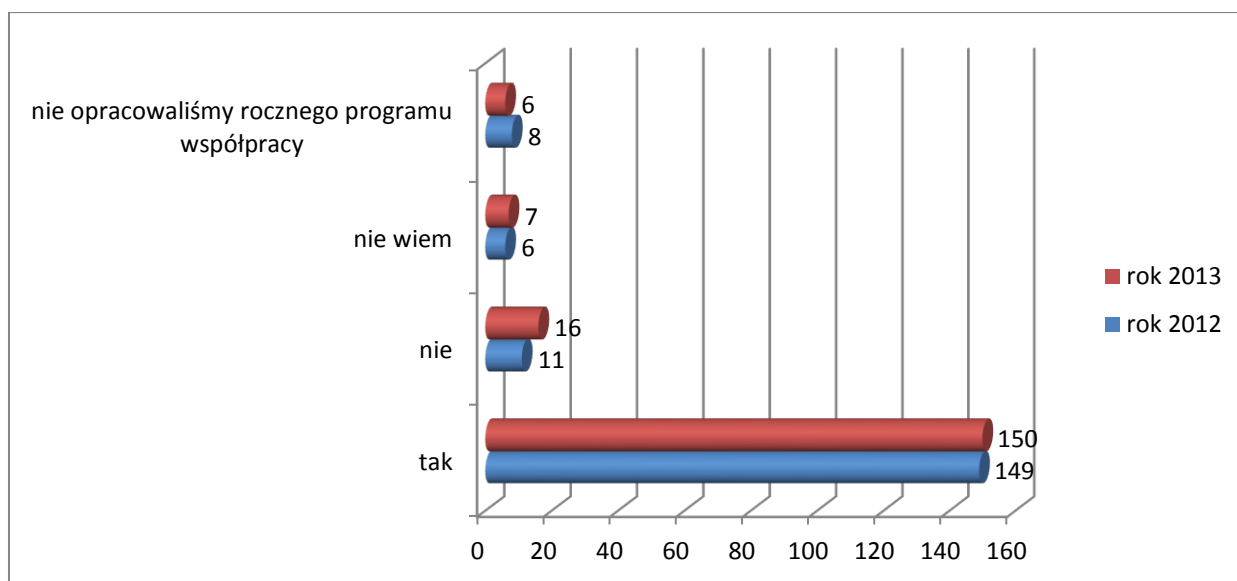
Czy w rocznym programie	Proszę zaznaczyć jaki typ samorządowej jednostki terytorialnej Państwo reprezentują:
-------------------------	--

współpracy w 2013 r. określona została możliwość powierzenia lub/i wspierania zadań publicznych do realizacji PES?	gmina wiejska		gmina miejska		gmina miejsko-wiejska		powiat	
	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie
	tak	89	80%	14	93%	33	87%	14
nie	11	10%	1	7%	3	8%	1	7%
nie wiem	5	5%	0		2	5%	0	
brak rocznego programu współpracy	6	5%	0		0		0	

Porównanie w latach 2012 – 2013 daje wyniki niemal identyczne – o jeden podmiot wzrosła liczba gmin i powiatów posiadających zapisy o powierzeniu i/lub wspieraniu zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej, minimalne różnice widać też analizując kategorie odpowiedzi – brak aktualnego programu (spadek z 8 do 6 JST nie posiadających dokumentu w 2013) oraz brak wiedzy nt. zapisów. Nieco zwiększyła się natomiast liczba JST nie posiadających zapisów o możliwości powierzenia i/lub wspierania realizacji zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej (z 11 do 16 JST w roku 2013).

Wykres 35. Posiadaniem zapisów o stosowaniu instrumentów ES w rocznym programie współpracy z NGO w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

II.4 Inicjatywa lokalna

Pojęcie inicjatywy lokalnej zostało wprowadzone nowelizacją ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w 2010 roku⁶. Zgodnie z art. 2 pkt. 4 ustawy *inicjatywa lokalna* – to forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej. Co ważne, mieszkańcy mogą ją realizować bezpośrednio lub za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych PES.⁷ Inicjatywa lokalna jest zatem zupełnie czym innym niż zlecenie zadania publicznego do realizacji mieszkańcom/organizacjom pozarządowym – w tym przypadku to gmina i mieszkańcy (samodzielnie lub za pośrednictwem organizacji) są współrealizatorami zadania publicznego. Dokumentem, w którym mogą zostać ujęte zapisy odnośnie realizacji inicjatywy lokalnej jest roczny i/lub wieloletni program współpracy z organizacjami pozarządowymi.

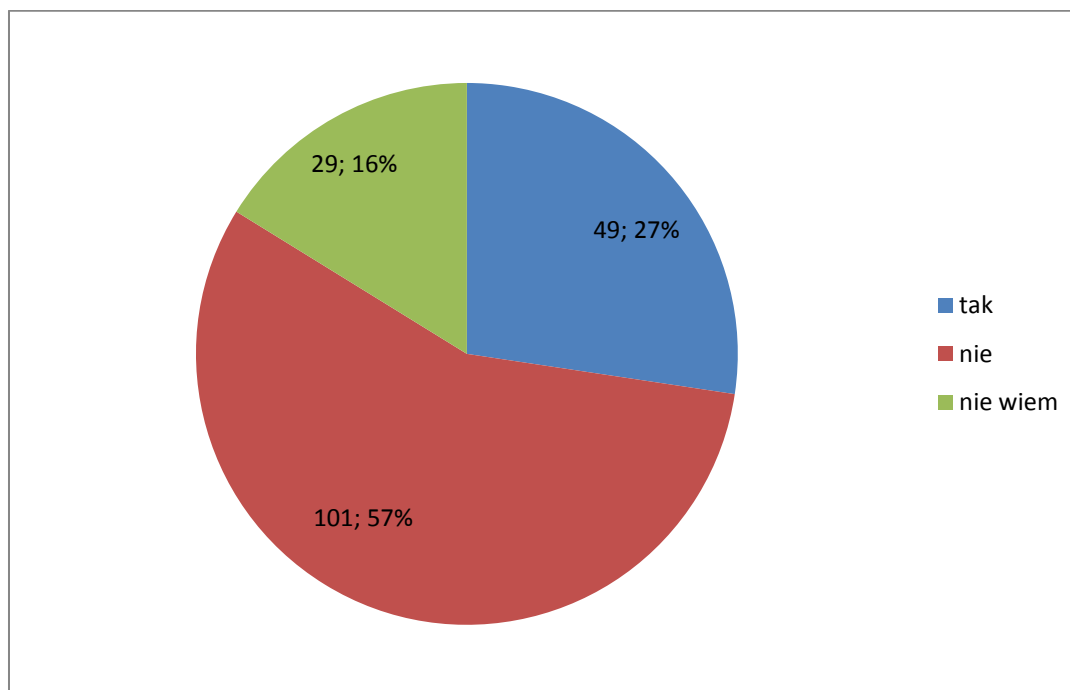
Osoby odpowiedzialne za współpracę z organizacjami zostały zapytane czy w 2013 roku zabezpieczono środki finansowe na realizację inicjatywy lokalnej. W 49 gminach i powiatach (27%) w 2013 roku zabezpieczono środki na realizację inicjatyw lokalnych, w 101 JST (57%) nie zarezerwowano odrębnej puli środków na ten cel. W tym miejscu warto jednak zaznaczyć, że JST ma dwie możliwości finansowania inicjatywy lokalnej. Jeden z nich to wydzielenie z budżetu samorządu oddzielnej puli środków na zadania, które będą realizowane z mieszkańcami w ramach inicjatywy lokalnej, drugi – polegający na tym, że środki na inicjatywę lokalną stanowią część budżetów poszczególnych komórek i jednostek organizacyjnych. Podejście takie oznacza, że wydatki danej jednostki będą mogły być realizowane również na realizację inicjatywy lokalnej.

---

⁶ Dz.U. 2003 Nr 96 poz. 873, USTAWA z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

⁷ Czyli podmiotów wymienionych w art. 3 ust 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (patrz przypis nr 9)

Wykres 36. Czy w budżecie gminy/powiatu zabezpieczono środki finansowe na realizację inicjatywy lokalnej?

N = 179

W 29% gmin wiejskich zarezerwowano środki w budżecie na realizację inicjatywy lokalnej, jednak w większości bo w 55% puli takich środków nie wydzielono. W gminach miejskich proporcja samorządów które zarezerwowały środki na ten cel jest nieco większa – 6 z 15 gmin przewidziało oddzielną pulę na wydatki związane z realizacją inicjatyw lokalnych. Z 4 typów JST najmniej powiatów (20%) i gmin miejsko-wiejskich (21%) zarezerwowało odrębny budżet na realizację inicjatywy lokalnej. Zdecydowana większość powiatów (73%) oraz ponad połowa gmin miejsko-wiejskich nie wydzieliła puli dla inicjatyw lokalnych.

Tabela 12. Zależność między typem JST, a zabezpieczeniem środków finansowych na realizację inicjatywy lokalnej.

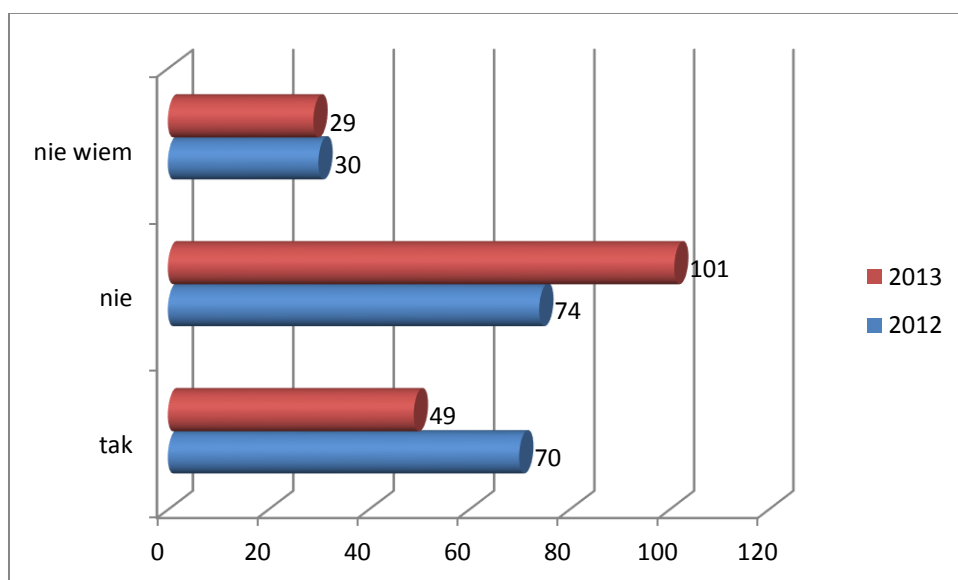
Czy w budżecie gminy/powiatu w roku 2012 zabezpieczono środki finansowane na realizację inicjatyw lokalnych?	Proszę zaznaczyć jaki typ samorządowej jednostki terytorialnej Państwo reprezentują:							
	gmina wiejska		gmina miejska		gmina miejsko-wiejska		powiat	
	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie	liczebność	% w kolumnie

tak	32	29%	6	40%	8	21%	3	20%
nie	61	55%	7	47%	22	58%	11	73%
nie wiem	18	16%	2	13%	8	21%	1	7%

Zarezerwowanie środków w budżecie na realizację inicjatywy lokalnej może świadczyć o „otwartości” samorządu na współpracę, drugim aspektem jest jednak ilość zrealizowanych inicjatyw i tu warto przypomnieć wcześniej opisane dane dotyczące liczby zrealizowanych inicjatyw lokalnych – udało się je przeprowadzić w 11 JST czyli w nieco więcej niż w 6% badanych gmin i powiatów. W 2012 roku ta liczba była nieco większa i wynosiła 19 JST, w których zrealizowano ten typ partycypacyjnego działania.

Warto też zauważyć niepokojący spadek gmin i powiatów, które w 2013 roku zarezerwowały środki na realizację inicjatyw lokalnych w stosunku do liczby gmin i powiatów w roku 2012 (o 21 JST).

Wykres 37. Liczba JST posiadających zabezpieczenie środków finansowych na realizację inicjatywy lokalnej w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

Szukając związku między „otwartością” samorządu na realizację inicjatywy lokalnej, którą można mierzyć rezerwacją puli w budżecie specjalnie na ten cel oraz ilością zrealizowanych

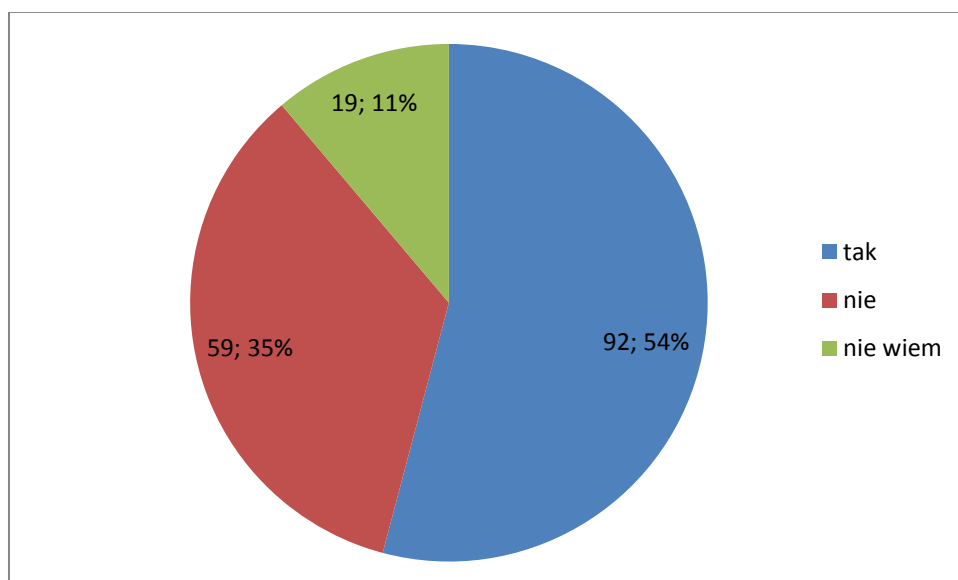
faktycznie inicjatyw lokalnych widać istotną statystycznie zależność⁸ - gminy, w których udało się zrealizować inicjatywę lokalną to te, które rezerwowały odpowiednie środki w swoich budżetach.

II.5 Fundusze sołeckie

W Polsce podstawą dla funkcjonowania funduszy sołeckich jest Ustawa o funduszu sołeckim z 20 lutego 2009 roku. Fundusz ten zasilany jest ze środków budżetowych gmin i służy realizacji zadań mających na celu poprawę warunków życia mieszkańców. Warto zaznaczyć, że dla części wydatków płynących z funduszu sołeckiego gminom przysługuje zwrot z budżetu państwa w formie dotacji celowej. Powiaty, jako jednostki, które nie dysponują funduszami sołeckimi, nie odpowiadały na pytanie o zabezpieczenie w swoich budżetach środków na realizację tych funduszy.

Ponad połowa ze 170 gmin (54%), które odpowiedziały na pytanie o rezerwację środków finansowych na realizację funduszy sołeckich, deklaruje, że w 2013 roku przeznaczyła pulę pieniędzy na ten cel, 35% gmin nie przewidziało odrębnej puli na realizację działań w ramach funduszu sołeckiego, a 11% przedstawicieli gminy nie miała wiedzy na ten temat.

Wykres 38. Czy JST zabezpieczyło środki finansowe na realizację funduszu sołeckiego.

N = 170

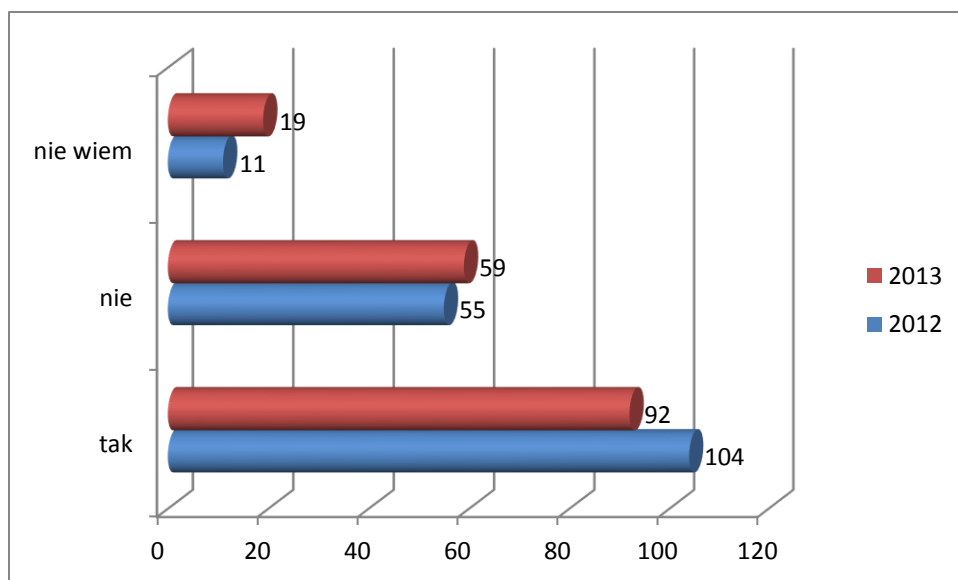
⁸ Na podstawie test chi-kwadrat = 0,001

Sołectwa, jako jednostki organizacyjne gminy, tworzone są, co do zasady, na terenach gmin wiejskich lub miejsko-wiejskich. Jednak według art. 5 ust. 1 Ustawy o samorządzie terytorialnym⁹ *Gmina może tworzyć jednostki pomocnicze: sołectwa oraz dzielnice, osiedla i inne*. Oznacza to, że gmina miejska też może utworzyć jednostki pomocnicze w postaci sołectw, w praktyce jednak gminy miejskie jeśli tworzą jednostki pomocnicze to głównie dzielnice i/lub osiedla.

Analizując kwestie związane z rezerwacją środków na poczet funduszy sołeckich w powiązaniu z typem JST dostrzec można, że fundusze sołeckie są tworzone częściej w gminach miejsko-wiejskich (63%) niż w gminach stricte wiejskich (56%).

Analizując wyniki na przestrzeni lat 2012 i 2013 widać ponad 10-procentowy spadek liczby wszystkich gmin, które w 2013 roku zabezpieczyły środki finansowe na fundusz sołeczki w stosunku do roku 2012.

Wykres 39. Liczba JST posiadających zabezpieczenie środków finansowych na realizację funduszy sołeckich w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

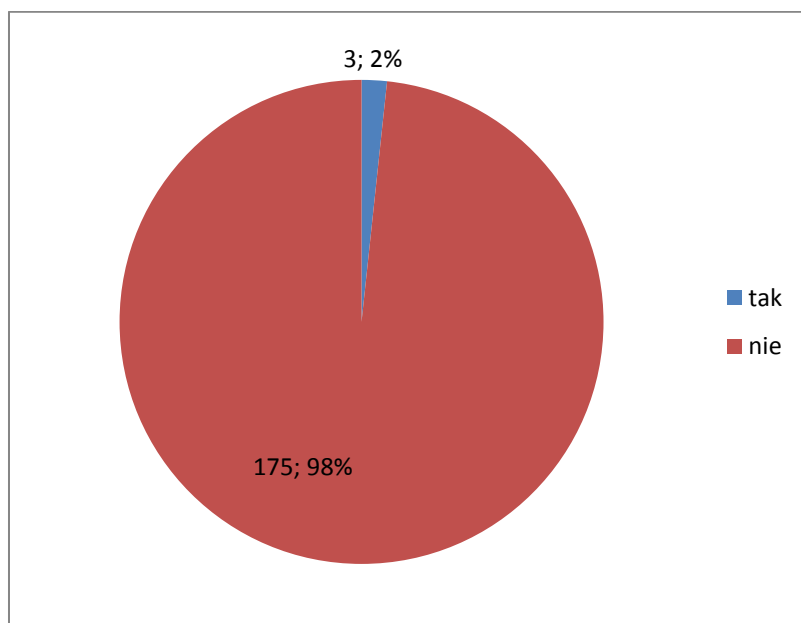
⁹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. Dz. U. Nr 16, poz. 95.

III. Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych.

Klauzule społeczne to wyłączenia od ogólnych zasad zamówień publicznych, do których muszą stosować się wszystkie organy administracji rządowej i samorządowej, stosowane ze względu na istotne cele społeczne. Od 2009 roku w Polsce obowiązują dwie klauzule społeczne. Pierwsza dotyczy wykonawców zatrudniających osoby niepełnosprawne (klauzula zastrzeżona), druga natomiast osób zagrożonych wykluczeniem na rynku pracy. Znajomość i stosowanie tych klauzul przez JST opisane zostało w tej części raportu.

W 2013 roku w Małopolsce tylko 3 ze 178 JST, które odpowiedziały na pytanie o stosowanie klauzul społecznych, zdecydowały się na zastosowanie tego instrumentu w zlecanych przez siebie zamówieniach publicznych. Były to dwie gminy wiejskie i jedna miejsko-wiejska, z których jedna podała, że zlecenie, w którym została wykorzystana klauzula społeczna dotyczyło wykonywania robót budowlanych. Niestety, spośród 3 gmin, które stosowały klauzule społeczne w 2013 roku w żadnej nie zgłosił się przynajmniej 1 podmiot, który skorzystałby z zamieszczonej klauzuli.

Wykres 40. Zlecenie zadań z zastosowaniem klauzul społecznych.

N=178

Pozostałe 175 gmin i powiatów nie skorzystało z klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, przy czym 169 z nich udzieliło odpowiedzi na pytanie dlaczego nie skorzystało z tego typu instrumentu. Warto zaznaczyć, że zarówno w 2012, jak i w 2013 roku respondenci mieli możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi.

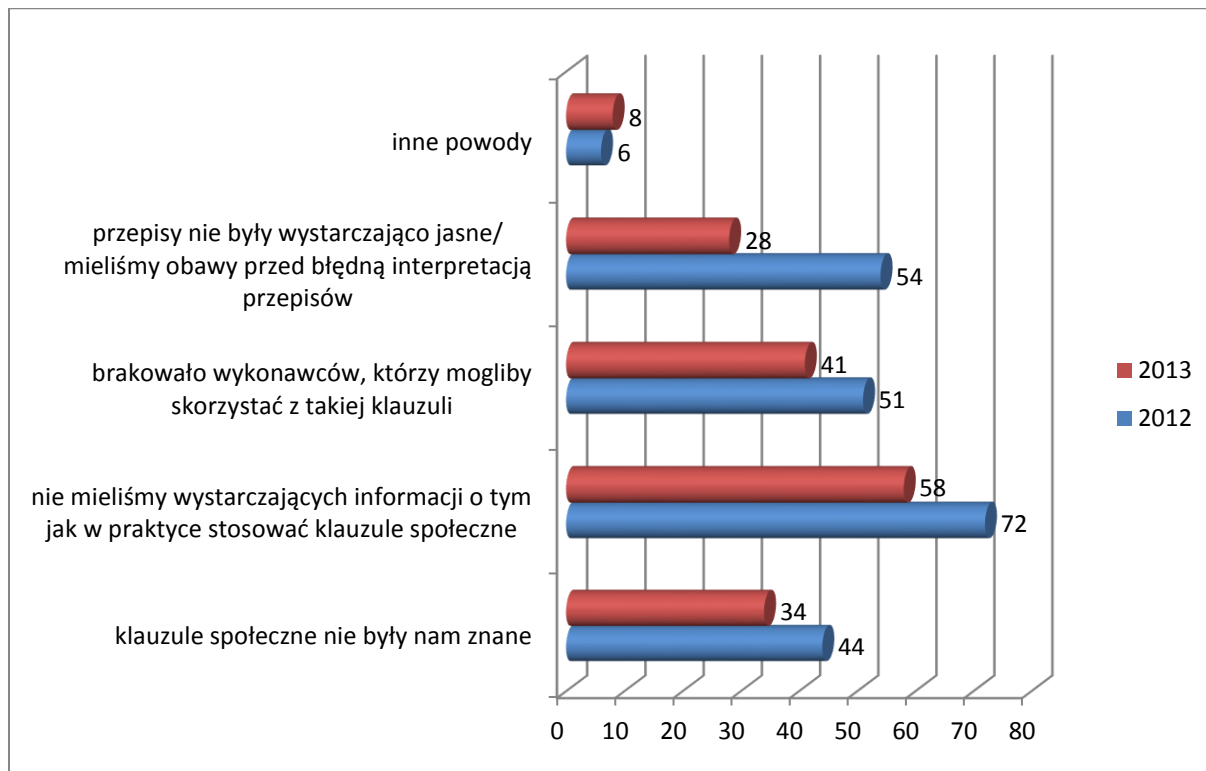
Podobnie jak w badaniu z 2012 roku, najczęściej wskazywana była odpowiedź: *nie mieliśmy wystarczających informacji o tym jak w praktyce stosować klauzule społeczne* (34%) , przy czym zanotowano znaczny spadek JST, które wskazały w obecnym badaniu tą przeszkodę (58 JST, rok wcześniej takich gmin i powiatów było 72).

Poza brakiem wystarczających informacji o tym jak w praktyce stosować klauzule społeczne, dwa najczęstsze powody wymieniane w tym roku dotyczyły: *braku wykonawców, którzy mogliby skorzystać z tego typu rozwiązania* (41 wskazań co stanowi 24%) oraz *klauzule społeczne nie były nam znane* (34 wskazania, co stanowi 20%). W porównaniu z rokiem 2012 w obydwu wyżej wymienionych kategoriach odpowiedzi nastąpił spadek liczby wskazań przez badane gminy i powiaty.

Kolejną, czwartą w kolejności odpowiedzią na pytanie dlaczego nie stosowano klauzul społecznych w zamówieniach publicznych była w roku 2013 odpowiedź: *przepisy nie były wystarczająco jasne/ mieliśmy obawy przed błędną interpretacją przepisów* (28 wskazań co stanowi 16,5%). Warto zwrócić uwagę, że obawa przed niejasnymi zapisami prawa uzyskała o połowę mniej wskazań w obecnej edycji niż we wcześniejszym badaniu (28 JST, w stosunku do 54 gmin i powiatów w 2012 r.).

Wykres 41. Powody, dla których badane JST nie zastosowały klauzuli społecznej w prawie zamówień publicznych w perspektywie porównawczej badań z 2012r. i 2013r.

N= 169

Ponadto, 8 gmin i powiatów podało inne powody, dla których nie zastosowano klauzul społecznych, takie jak:

- *Brak dobrych praktyk ich zastosowania*
- *Nie było postępowań, w ramach których byłoby możliwe zawarcie w/w klauzul.*
- *Nie chcieliśmy ograniczać dostępu do zamówienia*
- *Stosowanie klauzul społecznych jest prawem, z którego powiat nie skorzystał*
- *Środki finansowe, którymi dysponuje Gmina zmuszają nas do wybierania osób najtańszych i skutecznych*
- *Ze względu na nikły wpływ tych klauzul na lokalny rynek pracy.*

Spis treści

Najważniejsze wnioski z badania.....	4
Współpraca gmin i powiatów z PES.....	4
Obszary współpracy JST i PES.....	5
Formy współpracy PES i JST.....	6
Wymiar dokumentacji strategicznej.....	7
Inicjatywa lokalna i fundusz sołecki	7
Klauzule społeczne	8
Rekomendacje	9
Metodologia i analiza wyników badania	10
Schemat analizowanych obszarów.....	10
Informacje o analizowanych jednostkach	12
I. Współpraca z PES i działania JST	13
I. 1 Współpraca z PES.....	13
I.2 Potencjał PES do współpracy w zakresie usług użyteczności publicznej.....	15
I.3 Obszary współpracy JST i PES	27
I.4 Formy współpracy JST i PES.....	31
I.4.1 Formy współpracy w gminach wiejskich.	34
I.4.2 Formy współpracy w gminach miejskich.....	35
I.4.3 Formy współpracy w gminach miejsko-wiejskich.	35
I.4.4 Formy współpracy w powiatach.....	35
I.5 Typy PES, z którymi współpracują JST	38
I.5.1 Zadowolenie ze współpracy z różnymi typami podmiotów ekonomii społecznej.	40
II. Wymiar dokumentacji strategicznej.....	49
II.1 Strategia rozwiązywania problemów społecznych.....	50
II.2 Strategia rozwoju lokalnego.....	52
II.3 Roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi.	55
II.4 Inicjatywa lokalna	58
II.5 Fundusze sołeckie.....	61
III. Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych.....	63